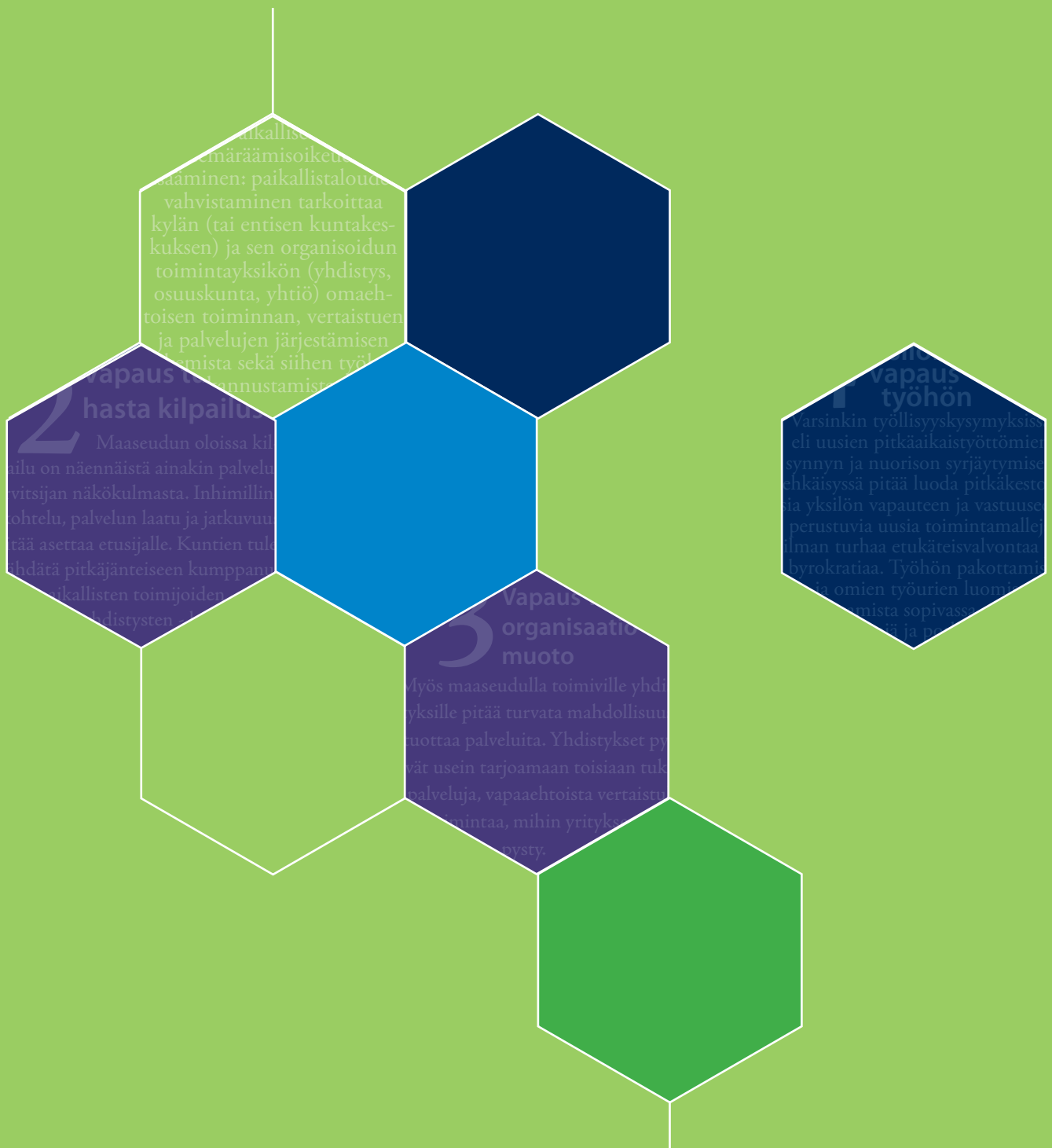

Valtion, kuntien, yritysten ja kolmannen sektorin uudet yhteistyömuodot ja -alueet maaseudulla

KANSALAI SJÄRJESTÖTEEMARYHMÄ
MAASEUTUPOLITIIKAN YHTEISTYÖRYHMÄ
HEIKKI SUSILUOMA

Heikki Susiluoma

**Valtion, kuntien, yritysten ja kolmannen sektorin
uudet yhteistyömuodot ja -alueet maaseudulla**

Esipuhe

Tämä ehdotuspaperi hahmottaa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin uusia yhteistoiminnan alueita ja mahdollisuuksia. Työ on ehdotuskeskeinen, ja ehdotusten taustalla olevat pohdinnat, kirjallisuus sekä muu vaikuttanut aineisto jätetään kiinnostuneiden tutustuttavaksi osoitteessa <http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/kansalaisjärjesto>

Ehdotuspaperia varten tutkija Heikki Susiluoma kävi läpi erilaista raporttiai- neistoa, kirjallisuutta sekä osallistui lukuisiin tilaisuuksiin joissa kolmannen sektorin roolia hyvinvointipalveluiden tuottamisessa käsiteltiin. Lisäksi hän haastatteli 30-40 eri toimijaa järjestöissä, julkisella sektorilla sekä yksityisissä yrityksissä. Osa haastatelluista kommentoi ehdotuspaperia, mutta muuten työ on kansalaisjärjestöteemaryhmän ja Heikki Susiluoman tuotosta.

Ehdotuspaperi nojaa 1) yleisiin kansalaisyhteiskuntaa vahvistaviin teeseihin, 2) valottaa maaseudun kehittämisen lähtökohtia ja 3) keskittyy poliittisiin linjauksiin ja 4) toimenpiteisiin muutamilla keskeisillä ongelma-alueilla. Näkökulma on maaseudun ja kansalaisjärjestöjen.

Työ alkoi vuoden 2009 lopulla ja päättyi vuoden 2010 lopussa.

Sisältö

KANSALAISSYHTEISKUNNAN VAHVISTAMISEN NELJÄ TEESIÄ	8
POLIITTISET LINJAUKSET JA YHTEISTYÖMUODOT	9
1 SELVITYKSEN LÄHTÖKOHTIA	10
1.1 Yhteistyötä – ei kilpailua	11
1.2 Odotukset kohdistuvat vapaaehtoisiin ja järjestökenttään	11
1.3 Ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun erityisolosuhteet	12
1.4 Maaseudun kuntien ahdinko	13
1.5 Eläkeläiset, yrittäjät ja lapsiperheet maallemuuton potentiaalina	13
2 SELVITYSTYÖN KESKEISET POLIITTISET LINJAUKSET JA EHDOTUKSET	14
2.1 Valtio	15
2.2 Kunta	16
2.3 Yhdistys	17
2.4 Yritys	18
2.5 Kansalainen	18
3 SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY	22
3.1 Pitkäaikaistyöttömyyden hoito	23
Kinnulan ja paltamon ”pakkotyöllistämistä” mallia	23
Yrittäjäksi osuuskunnan avulla	23
3.2 Nuorisotyöttömyys	24
Starttipalkka eli vastikkeellinen aktiivisen kansalaisen palkka	24
3.3 Nuorisotyö	25
Välitän-hanke valtakunnalliseksi	25
4 VANHUSTYÖ	30
Perhekoti	31
Korvaus vapaaehtoistyöstä	31
Yhdistetty matkailupalvelu ja vanhusten palvelukoti	31
Omaishoitajien lomitusjärjestelmä	31
Seniorikylät	32
Alueelliset vanhustenhoito-osuuskunnat	32
5 SIELUN JA MAISEMAN HOITOA	38
Hoivamaatalouden ja maatalouden ympäristötuen mahdollisuudet päihde-, mielen- terveyskuntoutuksessa ja muussa kuntouttavassa sosiaalityössä	38
6 PERUSOPETUS JA LÄHIKOULUT	42
Kylille mahdollisuus perustaa paikallinen yksityiskoulu	42
7 ARJESSA SELVIYTYMINEN	44
7.1 Turvallisuus – ”maalaispoliisi” VPK:n alaisuuteen	44
7.2 Liikunta – kylät liikkumaan rahallisella kannustimella	45
7.3 Kulttuurityö – paikallisten kulttuuritapahtumien sponsorointi	46

KANSALAI SYHTEISKUNNAN VAHVISTAMISEN 4 TEESIÄ

Järjestöjen, yhdistysten ja yhteisöjen (nk. kolmannen sektorin) sekä kansalaisten oman vastuun kasvattaminen maaseudun ihmisten arjessa ja palveluissa onnistuu parhaiten

KANSALAI SYHTEISKUNTA A VAHVISTAMALLA – EI VAHTIMALLA!

Vastuun ja vapauden kasvattamisen 4 pääviestiä kulkevat
perusvireenä koko tämän selvitystyön läpi

1 Paikallisen itsemääräämisoikeuden lisääminen

Paikallistalouden vahvistaminen tarkoittaa kylän (tai entisen kuntakeskuksen) ja sen organisoitun toimintayksikön (yhdistys, osuuskunta, yhtiö) omaehtoisen toiminnan, vertaistuen ja palvelujen järjestämisen tukemista sekä siihen työhön kannustamista.

2 Vapaus turhasta kilpailusta

Maaseudun oloissa kilpailu on näennäistä ainakin palvelun tarvitsijan näkökulmasta. Inhimillinen kohtelu, palvelun laatu ja jatkuvuus pitää asettaa etusijalle. Kuntien tulee tähdätä pitkäjänteiseen kumppanuuteen paikallisten toimijoiden - yritysten ja yhdistysten - kanssa.

3 Vapaus valita organisaatiomuoto

Myös maaseudulla toimiville yhdistyksille pitää turvata mahdollisuus tuottaa palveluita. Yhdistykset pystyvät usein tarjoamaan toisiaan tukevia palveluja, vapaaehtoista vertaistukea ja toimintaa, mihin yritykset eivät pysty.

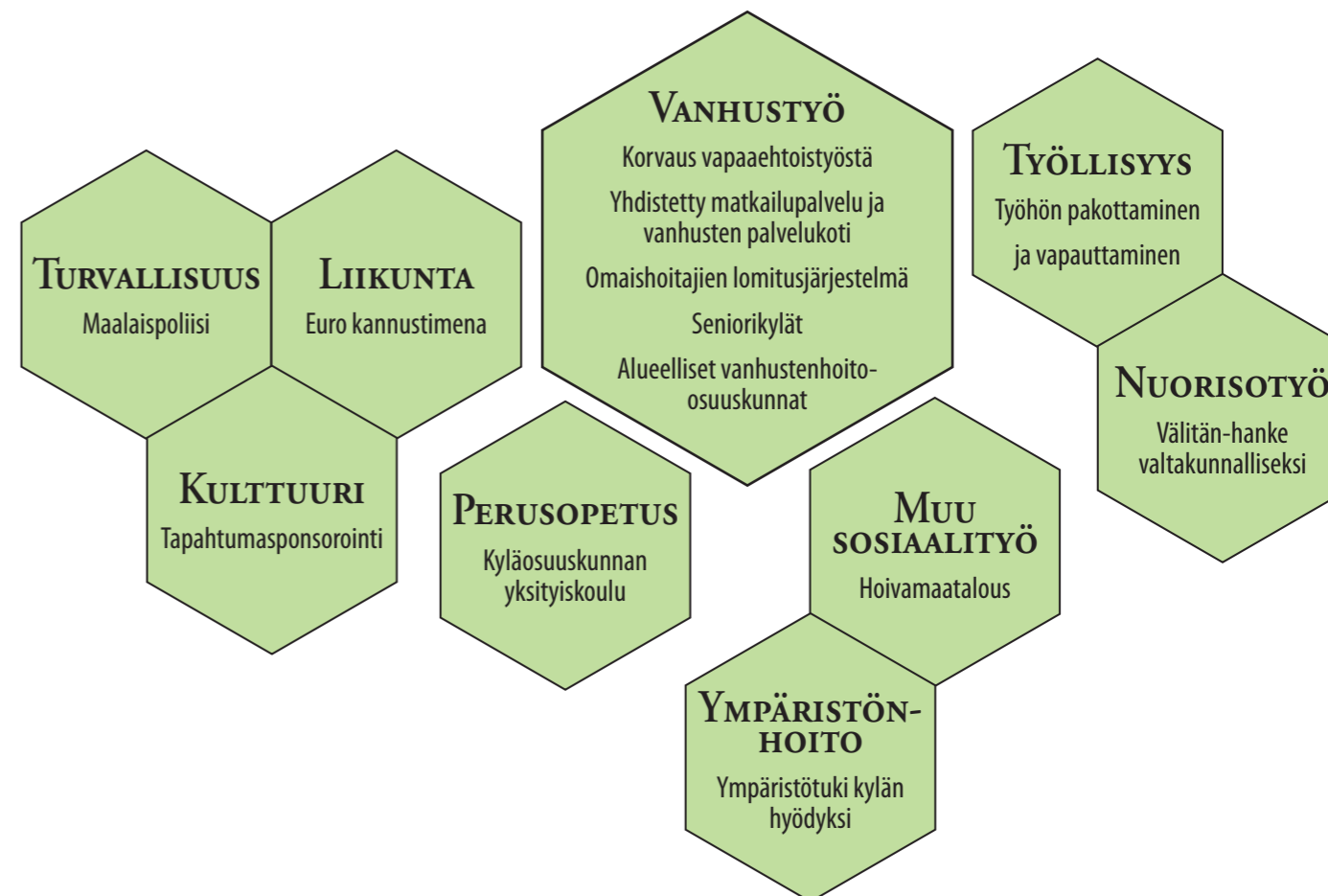
4 Yksilön vapaus työhön

Varsinkin työllisyyskysymyksissä eli uusien pitkäaikaistyöttömien synnyn ja nuorison syrjäytymisen ehkäisyssä pitää luoda pitkäkestoisia yksilön vapauteen ja vastuuseen perustuvia uusia toimintamalleja ilman turhaa etukäteisvalvontaa ja byrokratiaa. Työhön pakottamista ja omien työurien luomiseen vapauttamista sopivassa suhteessa – keppiä ja porkkanaa.

POLIITTISET LINJAUKSET

YHTEISTYÖMUODOT

VALTION, KUNTIEN, YRITYSTEN JA KOLMANNEN SEKTORIN UUDET YHTEISTYÖMUODOT MAASEUDULLA

1

SELVITYKSEN LÄHTÖKOHTIA

Valtioneuvoston maaseutupoliittisessa selonteossa 2009 todetaan, että *vuoden 2010 aikana tehdään selvitys valtion, kuntien ja kolmannen sektorin uusista yhteistyömuodoista*. Selvitystyö liittyy selonteossa mainittuun kansalaistoiminnan vahvistamiseen. Selonteko toteaa kansalaisjärjestöjen tärkeän roolin useilla yhteiskunnan toiminta-alueilla kuten vapaa-ajan, liikunnan, taiteen sekä lasten ja nuorison erilaisten harrastusmahdollisuuksien edistämiseksi. Kun luetteloon lisätään vielä erilaisten potilasjärjestöjen tai sosiaali- ja terveysjärjestöjen tarjoamat palvelut, pienten koululaisten iltapäivätoiminta, liikuntapaikkojen kunnossapito, päihde- ja mielenterveyskuntoutujien vertaistuki ym. toiminta, voidaan järjestöjen rooli arvioida merkittäväksi. Ilman järjestöjen panosta moni toiminto pysähtyisi suomalaisessa yhteiskunnassa.

Jo mainittujen toimintojen lisäksi valtioneuvosto odottaa järjestöiltä entistä suurempaa panosta erityisesti ikääntyvän väestön palveluiden turvaamisessa ja palvelutarpeen kasvun ennaltaehkäisyssä. Siksi järjestötoimintaan halutaankin panostaa ja tämän selvitystyön tehtävä on osaltaan auttaa päätöksentekijöitä suuntaamaan järjestöille annettavaa tukea.

Valtiovalta on nostanut monessa yhteydessä esiin kolmannen sektorin tärkeyden pyrittäessä turvaamaan hyvinvointiyhteiskunnan palveluita. Samanaikaisesti on puhuttu myös kansalaisten oman vastuun kasvamisesta. Taustalla on kiihtyvä kansainvälinen kilpailu yrityksistä ja valtioiden käymä verokilpailu, joka on esimerkiksi Suomessa laskenut niin yritysten kuin palkan-saajienkin verotusta. Yhdessä pysyvän korkean työttömyyden ja vanhenevan väestön kanssa ne muodostavat tilanteen, jossa julkisin varoin maksettavat palvelut ovat vaakaaludalla. Suomi on varakkaampi kuin koskaan, mutta verojen kerääminen on hankalampaa kuin aiemmin. Siksi esimerkiksi vanhusten kotipalveluiden tapaisia kevyempiä hoivapalveluita ollaan siirtämässä kansalaisten itsensä maksettaviksi ja alalle toivotaan syntyvän myös yritystoimintaa.

Vaikka Suomessa järjestöjen merkitys on suurempi kuin muissa maissa, niin esimerkiksi vanhusten hoidossa on hyvinvointivaltion rakentamisen myötä vastuu siirtynyt lähes kokonaan yhteiskunnan harteille. Perheen ja suvun rooli on myös vähentynyt. Nyt kun virtaa ollaan kääntämässä takaisin kansalaisyhteiskunnan ja ihmisten lähiyhteisöjen varaan, on hyvä muistaa, että ihmisten ja yhteisöjen sekä järjestöjen motivoiminen mukaan tähän työhön tapahtuu paremmin **kansalaisyhteiskuntaa vahvistamalla kuin vahtimalla**.

Järjestöjen toiminnan liian herkkä tulkitseminen kilpailua vääristäväksi ja kilpailuttamisen ulottaminen niihin osiin suomalaista maaseutua, jossa todellista kilpailua ei ole, ovat omiaan laskemaan kansalaisten toiminnan motivaatiota. Vastuun lisääminen kulkee käsi kädessä vapauden lisäämisen kanssa.

motivoiminen
mukaan työhön tapahtuu
paremmin kansalaisyhteis-
kuntaa vahvistamalla kuin
vahtimalla

1.1 Yhteistyötä – ei kilpailua

Tämä selvitystyö keskittyy pohtimaan sitä, miten kansalaisten tarvitsemat palvelut voidaan turvata suomalaisella maaseudulla ja miten erityisesti yhdistykset ja muu vapaaehtoisuuskenttä eli nk. kolmas sektori voisi ottaa oman osansa palvelujen järjestämisvastuusta. Kolmannen sektorin osallistuminen ”talkoisiin” on esiintynyt tiheään tämän hetken poliittisissa puheissa.

Vaikka voittoa tavoittelemattomat osuuskunnat luetaankin usein kolmanteen sektoriin kuuluviksi, niitä käsitellään tässä selvityksessä kuitenkin selvyuden vuoksi oman käsitteensä alla. Usein esimerkiksi työosuuskunnat muistuttavat toimintansa luonteen ja organisoitumisen vuoksi enemmän yrityksiä kuin vapaaehtoista yhdistystoimintaa.

Palveluiden turvaamisessa pyritään keskittymään erityisesti sellaisiin toiminnan muotoihin, joissa voidaan hyödyntää mahdollisesti kaikkien kolmen sektorin (yksityinen, julkinen ja kolmas sektori) yhteistyötä parhaan mahdollisen lopputuloksen aikaansaamiseksi. Painopiste on sellaisissa toimintamuodoissa, jotka ovat uusia tai eivät ainakaan laajalle levinneitä. Selvityksessä on myös vielä kokeilemattomia yhteistoimintaehdotuksia.

Selvityksen ehdotukset ja linjaukset lähtevät harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun arkisesta todellisuudesta, joka on hyvin toisenlainen kuin esimerkiksi kasvavien kaupunkien ja niiden läheisen maaseudun. Esimerkiksi hoiva-alalta puuttuu kilpailu tai se on näennäistä. Osa selvityksen järjestöjä koskevista linjauksista toimii myös yleisellä tasolla yhdistyksiä ja kansalaistoimintaa pohdittaessa.

Keskeisenä lähtökohtana tulisi luonnollisesti olla kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen kansalaisen valtaa ja vastuuta kasvattamalla, kansalaistoiminnan moninaisuutta kunnioittaen ja sen vilkastuttamiseen kannustaen.

Kaikkien kolmen sektorin yhteistyön lisäksi tarvitaan julkisen sektorin ennakkoluulotonta, esimerkiksi ministeriöiden rajat ylittävää, yhteistyötä. Työllistämisen, vanhusten hoidon, mielenterveys-, päihde-, ym. kuntoutujien sekä ympäristön hoidon ja vaikkapa matkailuliiketoiminnan yhdistäminen jos mikään on mahdollista maaseudulla. Yhdistäminen ei onnistu ilman rohkeita kokeiluja, ja kokeilut eivät onnistu, jos julkista tukea ei pystytä kanavoimaan yli reviirirajojen.

1.2 Odotukset kohdistuvat vapaaehtoiseihin ja järjestökenttään

Suomessa järjestöjen merkitys kansalaisten elämässä on aina ollut suuri, ja se korostuu esimerkiksi palvelujen kohdalla silloin, kun julkinen sektori on kriisissä. Esimerkiksi 1990-luvun alun laman aikana tingittiin julkisista mielenterveyspalveluista samalla kun finanssiratkaisut ajoivat tuhansia yrittäjiä konkurssiin. Ilman yksilöiden sinnikkyyttä, vapaaehtoistyötä ja kriisiapua sekä vertaistukea olisivat sen ajan vauriot vielä suuremmat. Tällaisissa kriisitilanteissa ei yksityisestä sektorista ole apua, koska kriisiin joutuneet ihmiset usein ovat myös varattomia.

Odotukset vapaaehtoistyön vahvistumisesta ja järjestöjen merkittävämmästä panostuksesta konkretisoituvat puhuttaessa vanhusväestön osuuden odotettavissa olevasta voimakkaasta kasvusta lähimmän 15 vuoden aikana. Lisähoitohenkilökunnan tarpeeksi arvioidaan 10 vuoden kuluttua 120 000 henkeä, mikäli vanhusten hoidon tarve kasvaa samassa suhteessa. Samaan aikaan hoitotyöstä jää eläkkeelle suuri määrä ihmisiä (n. 180 000) ja kuntien verotulot varsinkin pienissä maalaiskunnissa käyvät vähiin.

Yhdistyksissä eletään tällä hetkellä usein ristiriitaisessa tilanteessa: Perinteinen edunvalvonta ja riippumattomuus ovat vaarassa jäädä sivuraiteelle ja palvelujen tuotanto ottaa keskeisen roolin. Järjestöt kokevat, että niiltä odotetaan yritysmäistä orientaatiota ja kilpailuvalmiutta, tai sitten ne mielletään julkisen sektorin jatkeeksi.

Kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta ei voida automaattisesti hyväksyä tuloerojen kasvua, julkisten palvelujen vähentämistä ja palvelujen jakautumista siten, että yrityksille kelpaamattomat, huonosti liiketoimintaan taipuvat palvelut jätetään vapaaehtoistoiminnan varaan järjestöjen harteille. Globalisoituvassa maailmassa palvelut ja vapaaehtoistyö ovat jatkuvassa voimakkaassa muutoksessa, mutta järjestöjen ja yhdistysten on jo yhteiskunnan kokonaisedun kannalta oltava aktiivisesti toiminnan keskiössä.

Silti niiden on vakavasti harkittava kuinka suuria vastuita ne voivat ottaa kannettavakseen. Vanhustenhoitoyhdistysten aikoinaan suorittamat isot rakennushankkeet ja myöhemmin rahoituksen tiukentuessa vaikeudet kohteiden kunnossapidosta ovat varoittava esimerkki tilanteesta, jossa yhdistysmuoto ei ehkä ole paras kantamaan riskiä.

1.3 Ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun erityisolosuhteet

Suomalainen maaseutu ei ole yhtenäinen, ja Euroopan unionin tiukkojen asukastiheyslukujen ja määrittelyjen valossa Suomi on – pääkaupunkiseutua ja muutamaa muuta kaupunkiseutua lukuun ottamatta – maaseutua. Olosuhteet maaseudulla vaihtelevat suuresti, ja kunnilla on hyvin erilaiset edellytykset hoitaa tehtäviään.

Vaikka rajat ovat liukuvia, yksinkertaistaen voidaan sanoa, että kaupungit ja niiden läheinen maaseutu ovat tyystin eri asia ja painivat aivan erilaisten ongelmien parissa kuin ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Vain alueellisesti yksilöllisiin ratkaisuihin kannustamalla voidaan näille alueille turvata minimipalvelutaso ja mahdollisesti houkutella uusia asukkaita.

Suomalaista maaseudun kehittämistä ja kehittämistutkimusta tarkastellaan usein maaseudun kolmijaon mukaan, jossa erotetaan kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Tässä selvityksessä keskitytään ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun näkökulmaan.

Näihin erilaisiin maaseutuihin ei pitäisi soveltaa samoja tarkastelukriteerejä esimerkiksi puhuttaessa palvelujen kilpailuttamisesta ja tarjolla olevista palvelujen järjestämisvaihtoehdoista. Yhdistysten harvojen aktiivien niskaan kasaantuu paljon työtä, ja silloin usean tahon / ministeriön suuntaan työskenteleminen voi uuvuttaa. Myös työllistyminen erilaisista töiden palasista työuraansa kokoamalla on erilaista kuin kaupunkiseuduilla.

Kaupunkien läheinen maaseutu on usein muuttovoitosta nauttivaa aluetta ja erityisesti lapsiperheiden suosiossa. Sieltä käydään läheisessä kaupungissa töissä, ja usein nämä nk. kehyskunnat ovat jopa taloudellisesti paremmassa asemassa kuin itse kaupungit. Näissä kunnissa on ihmisillä todellisia valinnanvaihtoehtoja ja kilpailukin voi toimia.

Vuoden 2006 maaseutujakotyypittelyssä ydinmaaseutua kuvaa voimakas maatalous. Maataloudessa löytyy myös erikoistuneen maatalouden (sikatalous, turkistarhaus, broilerinkasvatus) keskittymiä. Ydinmaaseudulla väestökehitys on vakaampaa ja aktiivisia järjestöjä vielä löytyy. Ydinmaaseutua tyyppillisimmillään ovat Etelä- ja Länsi-Suomen maatalousvaltaiset kunnat, joissa löytyy myös teollisia keskittymiä, kun taas väestökadon ja kuihtumisen kunnat ovat itä ja pohjois-Suomessa. Ydinmaaseudun kuntakeskukset ovat toiminnoiltaan monipuolisia ja useimmat kylät ovat elinvoimaisia.

Harvaan asuttu maaseutu on puolestaan usein vanhenevan ja vähenevän väestön sekä vähenevien työpaikkojen kierteessä - palvelut vähenevät ja nuoret muuttavat pois. Myös maataloustuotanto ohenee, eikä alkutuotannosta vähenevien työpaikkojen tilalle ole tulossa riittävän nopeassa tahdissa uusia työpaikkoja. Myös järjestöt kärsivät aktiivien puutteesta.

Uusien kuntaliitosten myötä varsinkin pienien kaupunkien ja maakuntakeskusten yhteyteen syntyneet jättikunnat sisältävät kaupunkikeskuksen ohella harvaan asuttuja maaseutualueita ja ydinmaaseutualueita.

1.4 Maaseudun kuntien ahdinko

Kuntaliiton ennusteiden mukaan kuntien taloudellinen kriisi on nurkan takana. Kuntaliiton laskelmien mukaan useilla kunnilla on jo vaikeuksia selvittää vuodesta 2010 tilikauden tuloksen painuessa negatiiviseksi (Timo Kietäväinen Kolmas sektori hyvinvointipalveluiden tuottajana -seminaarissa 12.4.2010).

Karkeasti pyöristettynä Suomessa tarvitaan kymmenen vuoden kuluttua 120 000 työntekijää lisää hoivasektorille. Lisäksi tarvitaan arviolta 180 000 henkeä korvaamaan nykyistä, eläkkeelle siirtyvää hoivasektorin väkeä tilanteessa, jossa työikäinen väestömme vähenee samaan aikaan noin 200 000 henkilöllä, totesi työ- ja elinkeinoministeriön kansliapäällikkö Erkki Virtanen avauspuheenvuorossaan Julkisen palvelun uudistamisen seminaarissa Säätytalolla 5.5.2010. Suomen työvoimasta 16 % toimii hoivasektorilla.

Ritva Pihlajan maaseutumaisia kuntia koskevassa tutkimuksessa jopa 88 % näiden kuntien johdosta sanoo kunnan selviävän vain lakisäätöistä palveluista ja 77 % arvioi, että tulevaisuudessa palveluista selvittää vain vapaaehtoistyötä lisäämällä ja omaisten vastuuta kasvattamalla.

1.5 Eläkeläiset, yrittäjät ja lapsiperheet maallemuuton potentiaalina

Puhuttaessa harvaan asutusta maaseudusta sekä ydinmaaseudusta on väen väheneminen ja maaseudun autioitumiskehitys aina keskustelussa läsnä. Lukuisista ponnisteluista huolimatta mitään merkittävää vastavirtaa maaseudulle ei ole syntynyt. Tämä selvitys ei etsi uutta toiveiden tynnyriä, mutta pyrkii tarkastelemaan palvelujen tuottamisen problematiikkaa myös mahdollisten maalle muuttajien näkökulmasta.

Maaseudulle potentiaaleina muuttajina mainitaan usein yrittäjät, lapsiperheet ja eläkeläiset. Maaseudun voi nähdä sijoittumisvaihtoehtona omalle yritykselle silloin, kun toiminta on tilaa vaativaa tai maaseudulta löytyy muuten sopiva ympäristö yritystoiminnalle. Selvityksessä jäljempänä esiteltävät starttipalkka ja täystyöllisyyskokeilut sekä oman yritystoiminnan kokeilu osuuskunnassa tukevat yritystoimintalinjaa. Maaseudun rauhaa hakevia lapsiperheitä on ajateltu uusissa toimintamuodoissa, jotka liittyvät perusopetukseen ja turvallisuuteen sekä kulttuuriin.

Eläkkeelle jäävät suuret ikäluokat nähdään usein tärkeimpinä maalle muuttajina. Eläkeläisten merkitys kokonaisvirrassa on vielä hyvin pieni, mutta yksittäisen kunnan tai kylän kohdalla pienikin vastavirta tuo eloa ja uuden siemenen. Eläkkeelle jääviä ei yksiselitteisesti toivota tervetulleiksi kaikissa kunnissa, vaan heidän pelätään myöhemmin kasvattavan kunnan sosiaali- ja terveydenhoidon menon ja.

Virkeitten eläkeläisten odotetaan osallistuvan myös vanhusten arkea helpottavaan vapaaehtoistyöhön. Laajamittaisen osallistumisen varmistamiseksi olisi kuitenkin harkittava pienen korvauksen maksamista vapaaehtoistyöstä.

Kesämökkiharrastus ja nk. kakkosasuminen on myös ilmiö, johon ladataan maaseudun kehittämässä suurina odotuksia. Osa eläkeläisistä on himomökkeilijöitä, jotka ovat puolet vuodesta mökillä, mutta moni viettää korkeintaan osan lomastaan kesämökillä. Kesämökkipaikkakuntien osalta ehdotettu kaksoiskuntalaisuus toisi piristystä kuntatalouteen.

Vaasan yliopiston Levón-instituutin tutkija Kari Leinamo on käsitellyt tutkimuksissaan erilaisia maalle muuton toiveita kuten etätyötä, josta on toivottu vuosia pelastusta maaseudulle. Etätyö ei ole lunastanut suurina odotuksiaan, ja syy on Leinamon mukaan siinä, että ihmiset eivät halua tehdä yksin töitä vaan kaipaavat työyhteisöä, ja silloin todellisten etätyöhön haluavien määrä jää pieneksi. Maaseudun kylien ja alueiden tulisi houkutella kokonaisia työpaikkoja siirtymään.

SELVITYSTYÖN KESKEISET POLIITTISET LINJAUKSET JA EHDOTUKSET

Selvitys pyrkii antamaan selkeitä poliittisia linjauksia ja konkreettisia ehdotuksia. Ne on jaettu niin toimijoiden kuin toiminnankin mukaan. Toimijoina ymmärretään valtio, kunta, yhdistys, asukas ja yritys. Ehdotukset liittyvät työllisyyteen ja työttömyyteen sekä erilaisiin toimialoihin kuten vanhustyö, perusopetus, ympäristö, liikunta, kulttuuri, nuorisotyö.

Järjestöjen ja yhdistysten mahdollisuudet tuottaa palveluita ja siten helpottaa julkisen sektorin, ensisijaisesti kuntien, ahdinkoa on rajallinen. Esimerkiksi vanhusten ammattimaista ympärivuorokautista hoitoa voidaan järjestää vain palkatun ammattihenkilöstön voimin. Järjestöjen tuottama palvelu voi olla läpinäkyvä, eettisesti hyvään tulokseen tähtäävä vaihtoehto, mutta järjestötkään eivät pysty tekemään tätä työtä merkittävästi halvemmalla kuin muut organisaatiot.

Kolmannen sektorin vahvuus on hoivapuolen ennalta ehkäisevässä toiminnassa ja vapaaehtoisten palveluiden organisoimisessa. Kolmannen sektorin järjestöjen ovat myös mahdollisimman lähellä tarvitsijaa. Järjestöt pystyvät yleensä tuottamaan palveluita pienellä byrokraatialla. Osallistuminen palveluiden tuottamista tukevaan vapaaehtoistoimintaan on tekijälleen henkisesti palkitsevaa.

2.1 VALTIO

Kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen ja alueellisten SGEI-palveluiden määrittäminen

Jos kansalaisyhteiskuntaa toivotaan jakamaan palveluiden taakkaa, on kannattavaa tukea monella tavalla erilaista yhdistystoimintaa. Vahva ja toimiva kansalaisyhteiskunta on niin toimivien markkinoiden kuin hyvinvoivan valtionkin tae.

Valtiovallan vastuulle yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyössä lankeavat erilaiset EU-lainsäädännön tulkinnat kuten järjestöjen toiminnan yleishyödyllisyys, yleisten taloudellisten palveluiden (SGEI-palvelut) määrittelyt sekä kilpailutusten pelinsääntöjen selkiyttäminen. Kaikissa näissä toimita pitäisi ensisijaisesti turvata mahdollisimman suuri kansalaisyhteiskunnan toimintakyky ja vasta toissijaisesti markkinavoimien etu. Markkinavoimilla tarkoitetaan pääsääntöisesti Suomeen mahdollisesti investointeja tekeviä pääomasijoittajia.

Eräs valtiovallan vastuun piiriin kuuluva asia on EU:ssa liian vähälle jääneen läheisyysperiaatteen turvaaminen. Tämän EU:n keskeisen periaatteen tiukempi puolustaminen antaisi tilaa ja etua paikallisille ratkaisuille. Läheisyysperiaatteeseen kuuluu, että paikalliset ihmiset tietävät itse parhaiten miten asiansa organisoivat.

Erilaisten, vielä maaseudulla toimivien yhdistysten toiminta-avustukset on turvattava ja kannustimia lisärahoitukseen kehitettävä.

Yhteiskunnallisen yrityksen valtakunnallinen määrittely

Yhteiskunnallinen yritys on viime aikoina nähty yhtenä pelastajana resurssipulassa ponnistelevalle julkiselle sektorille. Yhteiskunnallisia yrityksiä syntyisi yhdistysten tuottamina, uusina yrityksinä, vanhojen yritysten toimintatavan muuttuessa ja julkisen sektorin yksiköiden yksityistämisen myötä.

Yhteiskunnallista yritystä ei pidä kuitenkaan sitoa vain yhteen toimintamalliin, vaan hedelmällisintä olisi koota ja määritellä käsitteen alle monenlaista toimintaa, jossa tuotetaan yritysmäisesti palveluita tavoittelematta voittoa. Tällöin yhteiskunnallisen yrityksen käsitteen alle sopisivat niin uudet julkisen sektorin yksiköistä muuntuneet tai järjestöjen sekä yksityisten perustamat yritykset kuin vanhan mallin osuuskunnat ja yhdistyksetkin.

Yhteiskunnallinen yritys voisi olla yleismääritelmä kaikessa kansalaisen hyvinvointiin ja terveyteen liittyvissä palveluissa. Yhteiskunnallinen yritys voi olla yritysten eli osakeyhtiöiden ja osuuskuntien lisäksi myös yhdistysten maksullinen palvelutoiminta, jonka tukeminen ja avoimuus niin taloudellisissa kuin muissakin kysymyksissä tulee määritellä erikseen.

Alueelliset SGEI-palvelut tavoitteeksi

Valtion velvollisuus on säätelyä helpottamalla ja tiukkoja ministeriökohtaisia rajoja poistamalla luoda uutta ja innovatiivista toimintaa kaikille mahdollisille organisaatiomuodoille. Suomen valtion tulee tukea aidosti läheisyysperiaatteella tapahtuvaa toimintaa maaseudulla esimerkiksi tulkitsemalla rohkeasti SGEI-säädöstä alueellisesti tärkeissä hoivapalveluissa. Tätä tekevät muutkin EU:n valtiot, miksi ei myös Suomi.

Miten harvaan asutun ja ydinmaaseudun tärkeät palvelut voisi määritellä alueelliseksi SGEI-palveluiksi (yhteiskunnallisesti merkittäviksi taloudelliseksi palveluiksi)? Esimerkiksi vanhusten kotihoitoon liittyvä palvelutoiminta on laajoilla maaseutualueilla kannattamatonta liiketoimintaa ja myös yhteiskunnalle kallista hoitaa puhtaasti palkkatyönä. Sopimus alueellisesta monopolista järjestöjen kanssa olisi erinomaista resurssien käyttöä optimoivaa toimintaa.

2.2 KUNTA

Kumppanuuden ja kilpailutuksen selkeämpi määrittely – vähemmän turhaa kilpailutusta

Yksi keskeinen ja tärkeä kuntiin kohdistuva vaatimus tämän selvityksen pohjalta on hankintalain tulkinta niin, että kuntalaisten hyvinvointi asetetaan kaiken edelle. Hankintalaki antaa varsinkin ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun usein näennäisen kilpailun olosuhteissa mahdollisuuden hoitaa palvelujen järjestämisen sopimusteitse ja kumppanuudella. Kunnat vetäytyvät valitusten pelossa liian helposti EU-säädösten tiukimman tulkinnan taakse.

Kunnat voivat niin halutessaan olla kilpailuttamatta ja hoitaa sopimusten kautta esimerkiksi vanhusten hoivapalvelut varsinkin harvaan asutun maaseudun paikkakunnilla. Yhteistoiminta pienen yksityisen palveluntarjoajan, kunnan ja yhdistyksen välillä on parhaimmillaan voimavaroja säästävää yhteistyötä, kun kilpailua ei ole tai se on näennäistä. Yhdistykset ja pienet yritykset tuntevat hyvin paikalliset olosuhteet ja ovat joustavia. Tavoitteena on kansalaisten valinnan mahdollisuuksien lisääminen ja yksityisen monopolin syntymisen estäminen.

Kunnissa olisi myös opittava laatimaan tarjouspyyntö niin, että siinä otetaan huomioon kaikki esimerkiksi vanhusten hoivapalveluiden järjestämiseen liittyvät elementit - myös vapaaehtoisten tekemät osat. Palvelun tuottamisen laatuun, kuten henkilöstön hyvinvointiin ja pysyvyyteen, pitää voida kiinnittää valinnassa enemmän huomiota. Tällöin myös järjestöillä ja paikallisilla toimijoilla olisivat mahdollisuuksien mukaan kaikki ratkaisumallit käytössä ja he voisivat vapaasti valita itselleen tai kunnan kanssa yhdessä sopien parhaan mallin. Sopimusperusteisessa mallissa sovitaan tuotteen laadusta, määrästä, hinnasta ja sisällöstä. Malli perustuu keskinäiseen luottamukseen, avoimuuteen sekä yhteiseen laatukäsitykseen ja eettiseen perustaan.

Valtaa kylille

Kuntakenttä on erittäin monien muutosten kohteena, ja ongelmat kasautuvat usein muuttotappiisiin maaseutukuntiin. Kuntatalous ei kaikkialla tule selviämään edes lakisääteisistä tehtävistään, ja apua haetaan kuntaliitoksista ja erilaisista tehostamiseen tähtäävistä hankkeista kuten PARAS-hankkeesta. Kunnissa on jouduttu myös opettelemaan palveluiden kilpailutusta usein hyvin hankalassa tilanteessa ja vähäisin kokemuksin.

Kuntaliiton julkaisussa Haastava kuntajohtaminen (2009) kuntien hallintaa pidetään päivä päivältä sekavampana ja vaikeasti ennustettavana. Kunnan asema ei ole kirjoittajien mukaan enää itsestään selvä. Kuitenkin tarvitaan lähidemokraattista hallintayksikköä, jotta ihmisillä on jokin työkalu puolustaa oikeuksiaan ja erityisesti oikeuttaan paikallisiin ratkaisuihin. Kuntakoon kasvaessa ja erilaisten yhteistoimintamuotojen viedessä päätöksentekoa kauemmas kunnasta on paikallisen sopimisen ja kylän asemaa ehdottomasti vahvistettava. Suurkunnille luvattujen porkkanarahojen eräksi ehdoksi pitäisi asettaa juuri systemaattinen satsaus kuntaa pienemmän eli kyläyksikön elossa pitämiseen valuttamalla valtaa alaspäin.

Nimenomaan lähipalveluiden turvaamiseksi olisi uusia suurkuntia pienempi yksikkö määriteltävä pienimmäksi yksiköksi, jolla olisi itsemääräämisoikeus. Kuntaliiton Uudistuvat lähipalvelut (2. uudistettu painos 2009) nimeää kunnan tuottamat lähipalvelut, joita ovat perusopetus, internetyhteydet, lasten päivähoido, omaishoidon tuki, kotihoito, sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan vastaanotto ja puhelinpalvelu.

On ehdotettu myös kyläyhdistyksille mahdollisuuksia hoitaa monipalvelupisteitä, mutta ainakin Vaasan yliopiston Levón-instituutin tutkimuksen alustavissa tuloksissa tällainen toiminta saa laimean vastaanoton. Keskusten läheisissä kylissä palvelut haetaan keskukselta ja syrjäisissä kylissä kiinnostus kaatuu aktiivien pulaan.

2.3 YHDISTYS

On aika hylätä kankea tulkinta eri sektoreista ja tehtävänjaosta

Yrityksistä löytyy kansalaisjärjestön piirteitä ja yhdistys voi toimia yritysmäisesti

Yhdistyksen kannattaa kuitenkin selkeästi määritellä asemansa ja luonteensa

Yhdistysten ja järjestöjen perustehtävä on kansalaisyhteiskunnan ylläpito ja kehittäminen eli pyrkiä olemaan valtiosta ja kunnasta riippumaton (non governmental) sekä taloudellisesta voitosta riippumaton (non profit) toimija. Yhdistys tarjoaa äänen vähäväkisille ja tekee uusia avauksia. Mutta yhdistykset voivat olla myös yksi palvelun tuottaja julkisten palveluiden ja yksityisen yrityksen hoitamien palvelujen rinnalla. Yhdistyskentässä on vakiintuneita ja jäsenilleen yritysmäisesti palveluja tuottavia järjestöjä.

Selkeästi yhdistykset tuottavat niitä palveluja, joita julkisella sektorilla ei ole mahdollisuuksia tuottaa ja joille ei ole aitoja markkinoita eli maksukykyisiä asiakkaita. Useat erityisryhmät mielenterveys- ja päihdekuntoutuksen puolella ovat hyviä esimerkkejä tästä.

Maaseudulla ei esimerkiksi vanhusten hoivapalveluissa ole olemassa aitoja markkinoita vaan toiminta pyörii 90 %:sti julkisin varoin.

Palvelujen tuotannon selkeämpi eriyttäminen

Vaikka yhdistys on usein hyvä palvelujen tuottaja, silti on yhdistystoiminnan tulevaisuuden turvaamisen kannalta mielekästä pyrkiä eriyttämään vapaaehtoinen kansalaistoiminta ammattimaista otetta tarvitsevista palvelutoiminnasta. Tarvittaessa yhdistys voi eriyttää vielä varainhankinnan omaksi yhtiökseen tai osuuskunnaksi.

Esimerkiksi kyläyhdistyksen kannattaa tutkia erilaisia organisoitumisen muotoja kulloisessakin tilanteessa ja kulloistenkin aktiivien näkökulmasta. Demokratian ja avoimen vaikuttamisen kannalta yhdistys on hyvä työväline. Osuuskunta on käyttökelpoisempi työkalu, kun organisoidaan taloudellista toimintaa ja pyritään sitouttamaan ihmisiä yhteisiin tavoitteisiin. Osakeyhtiö ja avoin yhtiö ovat helpompia silloin, kun joudutaan investoimaan enemmän.

Yhdistyksen vahvuus on, että se pystyy käyttämään vapaaehtoistyötään niin konkreettisena kuin henkisenäkin resurssina ja apuna maksullisen palvelutoiminnan turvaamisessa. Tämä pitää nähdä vahvuutena eikä pelkästään kilpailun vääristämisen näkökulmasta.

Yhdistysten osuus on suuri erityisesti päihdehuollossa sekä palvelutaloissa ja asumispalveluissa.

2.4 YRITYS

Myös yksityinen yritys voi toimia yhdistyksen tavoin

Eivät pelkästään yhdistykset ole liukuneet yritysten suuntaan vaan on havaittu, että yrityksellään saattaa olla yhdistymäisiä piirteitä. Maaseudulla yrittäjälle usein lankeaa luonnostaan yhteisöä ylläpitävä rooli. Kauppiaan oletetaan antavan palkintoja arpajaisiin siitä ilosta, että kyläläiset käyvät hänen kaupassaan ostoksilla. On kyläkauppoja, jotka toimivat kyläyhdistyksen info-keskuksina ja kauppias auttaa aktiivisesti kyläyhdistystä tai nuorisoseuraa. Monen muunkin alan yrittäjät ovat aktiiveja omalla kylällään.

Osalle yrittäjistä voisi sopia hyvin palveluja kokoava rooli kotikylällä. Joskus suunnitellun yhdistyksen ylläpitämisen palvelupisteen sijasta kylän palvelupiste voisi sijaita yrityksessä. Tällaisen yrityksen muuttamista osittain tai kokonaan yhteiskunnallisen yrityksen suuntaan kannattaa tutkia ja kannustaa. Kansliapäällikkö Virtanen (TEM) puhui voimakkaasti yhteiskunnallisen yrityksen puolesta 5.5.2010 järjestetyssä aiheesta käsittelevässä seminaarissa Säätytalolla.

Harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla ei esimerkiksi vanhusten hoivapalveluja ole kilpailtavaksi asti, joten yritysten kannattaa tehdä yhteistyötä yhdistysten kanssa. Esimerkiksi yhdistysten kanssa yhdessä perustettu osuuskunta pystyy paremmin tarjoamaan laajaa palvelupakettia kunnille ja kuntayhtymille kuin kukin toimija erikseen pystyisi.

2.5 KANSALAINEN

Yksilön vapauttamisella uusia yrityksiä, yhdistyksiä, osuuskuntia

Usein mielenkiintoisen yritysinnovaation keksinyttä kuvataan persoonallisuudeksi ja pienyrittäjyyttä kuvataan paljon yksilön ominaisuuksien ja ideoiden kautta. Puhutaan elämäntapayrittäjyydestä.

Myös useissa yhdistyksissä menestys tulee vahvojen persoonien avulla, vaikka hankkeet eivät toteutuisikaan ilman muiden innostusta ja osallistumista.

Johtuneeko tästä yksilöiden ja paikallisuuden vaikutuksesta, että usein hyväksi havaitut ja monisakin raporteissa esitellyt esimerkit onnistuneesta toiminnan järjestämisestä eivät sellaisenaan leviä. Oikeastaan on eräällä tapaa hyvin luonnollistakin, että ne eivät leviä samanlaisina. Usein ihmiset haluavat tehdä itsensä näköistä toimintaa ja yhdistelevät luovasti erilaisia elementtejä.

Siksipä yksilön vapaan luovuuden edistäminen esimerkiksi **starttipalkkajärjestelmällä** voisi olla yksi tie niin työllistymiseen maaseudulla kuin uuteen yrittäjyyteenkin.

EHDOTUS 1

Yhteistyömuoto / Toimintalinja	ALUEELLISTEN YLEISHYÖDYLLISTEN PALVELUIDEN ELI SGEI-PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISSA
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Harvaan asutun ja ydinmaaseudun olosuhteet poikkeavat hyvin voimakkaasti kaupunkiseutujen ja niitä ympäröivän kaupunkien läheisen maaseudun olosuhteista. Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palveluiden järjestäminen ilman laajaa kilpailutusta voisi olla tarkoituksenmukaista siellä, missä todellista kilpailua ei ole olemassa.
Kunnan rooli	Kunta johtaa neuvotteluja, jossa paikallinen palvelutuotanto - niin yksityinen yritystoiminta kuin yhdistysten ylläpitämä palvelutoimintakin voidaan saada täydentämään kunnan tarjontaa sosiaali- ja terveyspalveluissa.
Valtion rooli	Valmistella alueellisten SGEI-palvelujen määrittelyä yhdessä kuntien kanssa ja antaa asiaa koskeva lainmuutosesitys.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Yhdistysten ja paikallisyhteisön on hyvä selkeyttää rooliaan vapaaehtoistyön tekijänä ja/tai palvelun tuottajana. Riippuen paikallisesta tilanteesta yhdistys voi joko pitää yritystoiminnan erillään kirjanpidossa tai perustaa palvelutoimintaa varten oman osuuskunnan tai yhtiön.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Paikalliset yritykset voivat tuottaa palveluita SGEI-palveluina julkiselle sektorille kunnallisten hoivapalveluiden tueksi.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Maaseudun asukkaalle turvataan palvelut turhaa kilpailutusta välttäen, jolloin ne voivat tulla hänelle halvemmaksi. Mahdollisuus lähellä tuotettuihin palveluihin on suurempi kuin kilpailutustilanteessa.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Alueellisten rajausten tekeminen: missä kilpailu toimii ja missä ei.
Muuta	

EHDOTUS 2

Yhteistyömuoto / Toimintalinja	HANKINTALAIN JA KILPAILUTUKSEN TARKEMPI RAJAAMINEN JA KUMPPANUUDEN KÄYTTÖ MAASEUDULLA SILLOIN, KUN TODELLISTA KILPAILUA EI OLE OLEMASSA
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Kilpailutus on usein maaseudun olosuhteissa resursseja ja aikaa vievää. Kuntien kilpailuttamistaidot ovat usein heikot ja vallalla on varmuuden vuoksi kilpailuttaminen. Paikallisen palvelutuotannon kehittäminen ei ole yksityisen yrittäjän tai paikallisyhteisön kannalta mielekästä ellei jatkuvuutta voida taata.
Kunnan rooli	Kunta on ratkaisevassa roolissa ja voisi käyttää useammin paikallista sopimista ja kumppanuutta kilpailutuksen sijaan.
Valtion rooli	Tutkia Suomen omaksumaa linjaa kilpailun vääristämisessä ja muuttaa sitä enemmän paikallista tuotantoa kannustavaksi.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Yhdistysten tulee toimia asiassa paikallisten palveluntuottajien edunvalvojana.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Osallistua paikalliseen työhön kumppanuuden ja sopimisen kautta yhdessä yhdistysten ja kunnan kanssa.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Asukkaan tarvitsemat palvelut turvataan niin lähellä kuin mahdollista.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Suomen omaksuma innokkuus kilpailun vääristämisen havaitsemisessa ja kilpailulainsäädännön tiukassa tulkitsemisessa.
Muuta	

EHDOTUS 3

Yhteistyömuoto / Toimintalinja	YHTEISKUNNALLISEN YRITYKSEN PELISÄÄNNÖT MAASEUDULLA
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Selkiyttää rajankäyntiä yksityisen voittoa tavoittelevan liiketoiminnan ja julkisin varoin hoidettavien palvelujen välillä. Yhteiskunnallinen yrittäjyys otetaan käyttöön silloin, kun yritystoiminta ja sen jatkuvuus perustuu julkisin varoin tuettavien palveluiden tuottamiseen.
Kunnan rooli	Rajata omien palvelujen tuotannon rooli ja yhteiskunnalliselta yritykseltä tilattavien palvelujen osuus.
Valtion rooli	Laatia pelisäännöt siitä, minkälaiset palvelut ovat yhteiskunnallisen yrittäjyyden kategoriaan kuuluvia palveluja.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Osallistua yhteiskunnallisten yritysten synnyttämiseen kansalaisia edustavana osapuolena. Yhdistys voi toimia osuuskunnan tai osakeyhtiön perustamiseen osallistumisen ohella myös itse yhteiskunnallisena yrityksenä.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Jo toimivat yritykset voivat joutuvat tarkastelemaan asemointiaan joko puhtaasti voittoa tavoittelevan yrityksen tai yhteiskunnallisen yrityksen suuntaan. Uusia yrityksiä voi syntyä yhteiskunnalliselle sektorille. Yritys voi olla osakkaana yhteiskunnallisena yrityksenä toimivassa osuuskunnassa.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Asiakas voi parhaimmillaan valita selkeistä vaihtoehdoista oman maksumukautensa mukaan.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Poliittinen vastustus.
Muuta	Kunnan suorittamasta kilpailutuksesta ei tarvitse luopua – se vain käydään yhteiskunnallisten yritysten välillä ja silloin toimijat ovat samalla viivalla.

SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY

Nuorisotyöttömyyden ohella pitkäaikaistyöttömien työkyvyn ylläpitäminen ja syrjäytymisen estäminen ovat tärkeitä tehtäviä myös harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla. Kaikkia työkaluja tarvitaan, ja yksilön vastuun ja vapauden kasvattaminen oikeassa suhteessa on tärkeää.

Maaseudulla pitkäaikaistyöttömyys, nuorison työttömyys ja syrjäytyminen ovat ongelmallisia kahdella tapaa. Keskuksissakin huonosti toimiva palkkatuella työllistäminen toimii huonosti myös maaseudulla, mutta maaseudulla palkkatyöhön pääseminen tukityöllistämiskokemuksen jälkeen on vielä vaikeampaa kuin kaupungissa.

Maaseudulle muutettaessa tai siellä pysyteltäessä työllistyminen on usein vaikeaa ja oman yrityksen perustaminen lähes ainoa mahdollisuus työllistyä vapaille markkinoilla. Siksi nk. välityömarkkinat ovat maaseudulla tärkeämmässä asemassa kuin kaupungissa. Maaseudulla on myös paljon sellaista mielekästä ja hyödyllistä työtä - kuten ympäristönhoidollisia tehtäviä - joiden teettäminen ei ole löytänyt markkinoita ja joita kiristyvä kuntatalous ei voi tehdä. Esimerkiksi erilaisissa maisemanhoidollisissa risusavotoissa kertyvästä hakemateriaalista saatavat tulot eivät riitä kattamaan palkkamenoja. Maisemanhoito koituu kuitenkin laajemmin matkailun ja yleisen viihtyvyyden hyväksi.

Maaseudulla myös perinteiset työllistämiskoulutukset toimivat huonommin kuin isossa kaupungissa, jossa on mielekkäämpää järjestää koulusta yhden ammatin tai ammattiryhmän tarpeisiin.

3.1 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYDEN HOITO

Kinnulan ja Paltamon "pakkotyöllistämisestä" mallia

Yrittäjäksi osuuskunnan avulla

Työttömyyden hoidon tavoitteena tulee olla lyhytaikaisesta työllistämisestä pysyvään tekemiseen. Siihen tarvitaan koko työllistämisen keinojen kirjo aina "pakkotyöllistämisestä" vapaille markkinoille työllistymiseen. Työllistämisen keinojen ketjua voi havainnollistaa oheisen kaavion avulla:

KUVIO: Työllistymisen oma-aloitteisuus – Yksilön vastuu ja vapaus kasvavat vasemmalta oikealle.

Yleisenä tavoitteena voidaan yhä pitää sitä, että kaikki siihen kykenevät kulkeutuisivat prosessin läpi vapaille työmarkkinoille, mutta tärkeää on myös rehellisesti myöntää, että ainakaan nykyisenkaltaisia palkkatöitä ei ole kaikille tarjolla vaan nk. välityömarkkinoita on kehitettävä.

Työhön periaatteessa kykenevien tuominen pysyvän aktiivisuuden piiriin on yhteiskunnalle kokonaistaloudellisesti pitkällä tähtäimellä kannattavaa. Paltamon täystyöllisyyskokeilu osoittaa, että se on myös lyhyellä aikavälillä kannattavaa, kun yhteiskunnan panostus työtöntä kohden pysyy samana, vaikka hän olisi jouten ja nostaisi työttömyyskorvauksia ja asumistukea.

Laajojen ihmisjoukkojen syrjäytyminen työelämästä on koko yhteiskunnassa iso ongelma, ja maaseudulla se saattaa olla kohtalokasta koko kunnan taloudelle. Pitkäaikaistyöttömien saaminen työn ja työterveyshuollon piiriin voi vähentää merkittävästi pienen kunnan erikoissairaanhoidon kustannuksia.

Nuorison työelämään kiinni pääseminen on tulevaisuuden kannalta vielä suurempi kohtalon kysymys. Siksi kaikki kokeilut ovat kannattavia ja parhaiden pohjalta pitää rakentaa myös laajempia kokeiluja ja yleistettäviä käytäntöjä.

Useiden hankeraporttien johtopäätöksissä ja monissa haastatteluissa todetaan lyhytaikaisen työllistämistoiminnan (väliaikainen työllistäminen palkkatuella) heikkoudet, ja siksi tässä tarkastelussa pyritään kiinnittämään huomiota pidemmän tähtäimen ratkaisuihin.

Kinnulan ja Paltamon "pakkotyöllistäminen" yleiseksi käytännöksi

Kinnulan kunnassa on vuodesta 2006 toiminut Tuumasta toimeen -hanke, jossa työllistetään pitkäaikaistyöttömiä. Hanke vuokraa työvoimaa yksityisille yrityksille, maataloille ja yksityisille henkilöille 7 euron tuntikorvausta vastaan. Lähes 50 hengen vuosittaisesta työpanoksesta yli puolet vuokrataan ulos. Hanke on osoittanut, että matalan tuottavuuden työtä on runsaasti myös maaseudulla, kun se organisoidaan oikein ja syntyy luottamus työn tarvitsijan ja työvoiman välittäjän välille.

Paltamossa kunnan käynnistämä yhdistys on menestyksellä työllistänyt parin vuoden aikana lähes 300 henkilöä, auttanut nuoria opin tielle, nostanut alkoholisoituneita ihmisiä jaloilleen. Hankkeessa on myös tavoitteena työllistää pysyvästi, mutta ohjata parhaan mukaan työllistetyt vapaille markkinoille. Työhön otettava saa kuukaudessa samat yhteiskunnan tuet kuin aiemminkin sekä 115 euroa lisäpalkkaa. Työaika suhteutetaan minimipalkan mukaan laskettuna ja työntekijä pääsee työyhteisöön ja työterveydenhoidon piiriin.

Paltamossa ei työvoiman vuokraus yksityiselle sektorille ole lähtenyt odotetusti käyntiin. Silti kokeilun jatkaminen on mielekästä jo inhimillisesti ajatellen.

Osuuskunta on joustava väline: Nopolan kylätalkkarit (kyyjärvi) on tie työhön ja yrittäjyyteen

Kyyjärvellä kunta on ollut synnyttämässä osuuskuntaa, joka toimii yhteiskunnallisen yrityksen tapaan. Eräs tärkeä toimintamuoto on nk. mikroyrittäjyyteen kannustaminen eli osuuskunnan jäsenenä ja osuuskunnan tiloissa toimiva mikroyrittäjä säästyy alussa paperityöltä kun osuuskunta varsinaisesti myy hänen työtään ja ottaa pienen vuokran lisäksi 5 % osuuskunnan pyörittämiseen. Nopolan kylätalkkarit -osuuskunta onnistui pitkäaikaistyöttömien työllistämässä ja uuden yritystoiminnan synnyttämässä. Osuuskunnan tie päättyi konkurssiin, johon vei alun voimakas toiminta ja suurena menoeränä työn ohjauksen palkat sekä työllistämiseen liittymätön huonosti onnistunut liiketoiminta.

Huolimatta näiden kokeilujen erilaisista vaikeuksista, kuvaavat Kinnula, Paltamo ja Kyyjärvi hankkeissaan, miten asioihin voi tarttua monella tapaa. Kaikissa kunnissa on saatu työttömyysprosenttia laskettua voimallisesti ja kirjattu useita inhimillisesti tärkeitä selviytymistarinoita. Monesti tarvitaan useita työkaluja ja myös työkalujen väliin avustavia toimia miten esimerkiksi työpajasta päästään työmarkkinoille. Osuuskunta ja itsenäinen ammatinharjoittaminen sen alaisuudessa on yksi tapa kaventaa kuilua vapaille työmarkkinoille.

3.2 NUORISOTYÖTTÖMYYS

Starttipalkka eli vastikkeellinen aktiivisen kansalaisen palkka

Vastikkeellista starttipalkkaa voisi kutsua vaikka henkilökohtaiseksi starttirahaksi tai avoimeksi opisopimukseksi. Siinä nuori ryhtyy tekemään jollakin alueella erilaisia yksityisen, julkisen tai kolmannen sektorin (miksei jopa useamman sektorin) työtehtäviä. Tyypillisesti nämä hajallaan olevat työtehtävät ovat sellaisia, joita varten ei kannata tai ole varaa palkata ketään erikseen niitä tekemään. Tällaista työtä voi olla apu kunnan hoivatyöhön, kiireapua yrittäjille tai jonkin konkreettisen hankkeen tekemistä kyläyhdistykselle. Tämä ”avoin oppisopimus” voisi olla erityisesti räätälöity koskemaan vasta ammattiin valmistuneita nuoria, jotka etsivät paikkaansa. Se olisi yksi työkalu syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Silti sen soveltaminen muihin työttömiin on täysin mahdollista. Ihmisen oma aktiivisuus ratkaisisi asian.

Aktiivinen kansalainen ilmoittaisi mitä työtä, missä ja mille tahoille hän aikoo tehdä. Yhdessä työn vastaanottajan tai ottajien kanssa kansalainen hakisi mahdollisuutta päästä aktiivisen kansalaisen palkalle.

Kokeilun hallinnointi voisi sopia ELY-keskuksille, koska alueellinen kehittäminen on niiden harjoilla. Sinne myös starttipalkkalainen raportoi työnsä säännöllisesti. Palkan saaja olisi poissa työttömyyskortistosta sekä muista tukimuodoista. Palkan pitäisi olla sen verran pieni, että se houkuttelisi kouluttautumaan ammattiin tai perustamaan yrityksen. Jäljempänä olevassa taulukossa on tarkempaa määrittelyä ja muutama esimerkki valaisemaan sitä, miten aktiivinen kansalainen voisi toimia eri sektoreilla.

Kokeilualueina voisivat olla Kainuu ja pohjoinen Keski-Suomi, koska molemmissa on runsaasti syrjäistä maaseutua. Näiden lisäksi voisi kokeilussa olla vertailuksi jokin alue ydinmaaseudulta.

Periaatteena olisi, että julkinen sektori ei maksaisi starttipalkkalaisen palveluista, mutta yksityinen ja kolmas sektori kyllä.

Sanssikortti

Työ ja elinkeinoministeriön keväällä 2010 käyttöön ottama ja elokuussa 14 000 käyttäjän löytämä Sanssi-kortti on hyvä työkalu, ja siinä oman aktiivisuuden painottuminen on tärkeää (<http://www.sanssi.fi/>). Sanssikortti on kuitenkin määräaikainen ja yhteen työnantajaan sidottu. Se toimii kaupungeissa, missä tällaisia palkkatöitä on enemmän tarjolla. Maaseudulla useat hankkivat elantonsa monesta lähteestä ja yrittäjyydessäkin monialaisuus on tavallista. Silloin myös itsensä työllistäminen monen ”asiakkaan” / ”työnantajan” avulla on luontevaa. Voidaan ajatella myös, että nuori on oppipoikana monenlaisissa töissä maaseudulla. Tekemällä työtä usealle työnantajalle, nuori voisi myös kehittää tätä ammattikuvaa.

Starttipalkka vie yksilön mahdollisuuksia pidemmälle pitkäkestoisuudellaan ja sopii paremmin hajallaan olevien pienten töiden maaseudulle. Vastikkeellinen starttipalkka tulisi olla taattu niin kauan kuin sitä nauttiva haluaisi tällä tavalla töitä tehdä.

Nuorten ohella tällainen palkka voisi sopia maaseudulla henkilöille, jotka nyt työttöminä mutta työkykyisenä tekevät pieniä remonttihommia joko talkoohengessä tai pimeästi, koska työttömyyskorvausbyrokratia ei kannusta tekemään satunnaisia töitä.

Kaiken kaikkiaan nk. pakkotyöllistämisen, vastikkeellisen starttipalkan ja yrittäjyyteen kannustavan osuustoiminnan muodostama ketju olisi maaseudun uusien töiden luomisessa tarpeellinen työkalusarja. Tässä olisi myös kaikkien kolmen sektorin hyvällä yhteistyöllä suuri merkitys.

Olennaista on madaltaa esteitä työttömän ja erityisesti omaa alaansa etsivän nuoren työttömän tieltä kiinnostavan työn etsimisessä ja löytämisessä. Tämä koskee varsinkin niitä nuoria, jotka haluavat jäädä kotiseudulle ja tehdä työtä sen hyväksi.

3.3 NUORISOTYÖ

Välitän-hanke valtakunnalliseksi

Nuorisotyön olennainen ongelma on nuorisotyöttömyys. Alle 25-vuotiaita nuorisotyöttömiä on pahimmillaan ollut yli 106 000 eli selvästi aikuisväestöä suurempi prosenttiosuus. Yhden syrjäytyneen nuoren elinkaaren kustannukset saattavat nousta miljoonaan euroon, ja ennenaikainen eläkkeelle siirtyminen maksaa yhteiskunnalle eli meille kaikille huomattavia summia vuodessa. Ennalta ehkäisevällä työllä näitä summia ja inhimillisiä kärsimyksiä voidaan huomattavasti pienentää.

Nuorisotyö on liikunnan ohella alue, johon kunnalla on velvollisuus järjestää mahdollisuuksia ja tiloja, mutta käytännössä seurat ja yhdistykset hoitavat näitä tehtäviä pienissä maaseutukunnissa. Useassa pienessä maaseutukunnassa 4H-yhdistys on ottanut hoitaakseen kunnan nuorisotilojen ylläpidon. Myös seurakunnat ja joskus partiolaiset ovat aktiivisia maaseutukunnissa. Lisäksi esimerkiksi harrastajateatterin parissa toimii usein paljon nuoria.

Usein nuoren syrjäytyminen työelämästä alkaa syrjäytymisenä omasta elämästään jo kouluaikana - puhutaan koulupudokkaista. Suomessa lasten huostaanotot ja sijoittamiset erilaisiin laitoksiin ovat kasvaneet voimakkaasti viime vuosina. Ennalta ehkäisevää nuorisotyötä olisi siis tehtävä jo perheissä lasten ollessa pieniä.

Yksilöllinen apu elämänhallinnan löytämiseksi

Hankasalmen 4H-yhdistyksen VÄLITÄN-hankkeessa syrjäytymisvaarassa olevat nuoret kutsutaan mukaan ja heille annetaan henkilökohtaista apua. Tavoitteena on saada nuori miettimään mahdollisia kiinnostuksiaan, etsimään opiskelupaikkaa ja myös kokeilemaan harrastuksia. Hanke on tavoittanut 18 nuorta, joilla ei ole opiskelu- tai työpaikkaa, jotka vain hengailevat ”mitä väliä” -asenteella. ”Edes jossakin” onnistumisen kokemus ja itsensä merkitykselliseksi tunteminen on tärkeää. Siksi Hankasalmen hankkeessa järjestetään myös harrastuskokemuksia. Esimerkiksi hevostilalla ja ratsastamassa käynti voi herättää kiinnostuksen eläimiin ja sitä kautta jossakin vaiheessa vaikka ammattiin.

Joskus kyseessä saattaa olla nuori, jolla on iso kynnys hakeutua muualle opiskelemaan tai koettamaan siipiään työssä. Tällaisen nuoren omien kiinnostusten herättely voi tuottaa elämän rakentamisen kotipaikkakunnalla vaikka oppisopimuksen avulla, ja nuori löytää ”kunniallisen” mahdollisuuden jäädä kotipaikkakunnalle. Tällainen elämänhallinnan rakentaminen olisi hyvää pohjatyötä starttipalkalle siirtymisessä.

Järjestöjen perusrahoituksen turvaaminen

Järjestöt näkevät ongelmat usein paljon nopeammin kuin mihin julkinen sektori pystyy. Siksi perusrahoituksen turvaaminen, toimitilojen järjestäminen ja yleishyödyllisyyden takaaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä toimia nuorisotyön elvyttämiseksi ja ylläpitämiseksi.

EHDOTUS 4

Yhteistyömuoto	TÄYSTYÖLLISTÄMISEN KINNULAN / PALTAMON MALLI (ydin- ja harvaan asutun) MAASEUDUN MALLIKSI
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamien inhimillisten (henkisten ja fyysisten) ongelmien torjunta. Pysyvän käytännön rakentaminen niin kuntataloudelle, ihmiselle itselleen kuin koko yhteiskunnalle. Maaseudun tekemättömien ja "markkinattomien" töiden tekeminen.
Kunnan rooli	Kunta vastaa viime kädessä kansalaisten hyvinvoinnista, jolloin kunnan kannattaa edesauttaa ihmisten kuntoutumista. Kunta organisoii itse tai on työllistämistä hoitavassa yhdistyksessä tai osuuskunnassa jäsenenä.
Valtion rooli	Mahdollistaa Paltamon ja Kinnulan toimintamallin (yhden luukun periaatteen) kehittämis- ja soveltamismahdollisuuden koko maahan ja pelisääntöjen luomisen tälle työlle. Laajennettuna kokeiluna toiminnan aloittaminen Kainuussa ja Pohjoisessa Keski-Suomessa.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Paltamon mallin mukaisesti yhdistykset voivat tarjota työtä pitkäaikais-työttömälle.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Yritykset voivat saada työvoimaa edullisesti ja kokeilla lähes riskittömästi toimintansa laajentamista. Yritys voi myös muuttua yhteiskunnalliseksi yritykseksi ottamalla pysyväksi käytännöksi työllistää tällaisia ihmisiä.
Asukkaan / asiakkaan rooli	"Pakkotyöllistäminen" kohentaa työllistetyn kansalaisen kuntoa, ja toisaalta muut kuntalaiset voivat osallistua aktiivisesti työn teettämiseen omissa kodeissaan (kuten jo nyt tapahtuu Kinnulassa).
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Kaikkia ei voida kuntouttaa työtä tekemään, ja ainakin alkuvaiheessa työn ohjaus vie runsaasti aikaa tuloksiin nähden. Ylikuormitetuilla pienyrittäjillä olisi varmasti suurin tarve lyhytaikaiselle vuokratyölle, mutta pienyrittäjien perinteisen itsellisyyden ja "vuorokaudet ympäri" töiden tekemisen kulttuurin muuttaminen vie aikaa.
Muuta	Esimerkiksi Kainuussa Metsähallituksen luontopalveluilla olisi tarjolla reittien kunnostustöitä laajallekin joukolle työttömiä.

EHDOTUS 5

Yhteistyömuoto	(MIKRO)YRITTÄJYYDEN KOKEILU OSUUSKUNNASSA (esim. Kyyjärven Nopolan kylätalkkarit)
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Kynnys yrittäjyyteen on vielä usein korkea. Maaseudulla työt ovat usein pienissä erillisissä kohteissa ja useilla työnantajilla.
Kunnan rooli	Olla mukana synnyttämässä tällaisia osuuskuntia Kyyjärven malliin.
Valtion rooli	Tukea tällaisten osuuskuntien syntymistä.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Yhdistys voi olla keskeinen toimija osuuskunnan perustamisessa ja myöhemmin sen töiden mahdollistajana ja tilaajana.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Toinen yrittäjä voi olla kannustamassa työtöntä yrittäjäksi ryhtymiseen. Uusi toimija voi täyttää mahdollisen vajeen paikkakunnan palvelutarjonnassa, ja uudesta yrittäjästä voi muodostua yhteistyökumppani vanhoille yrittäjille.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Myös yksityishenkilöt voivat olla mukana osuuskunnan rakentamisessa vaikka eivät itse tarvitsisi työllistymistä. He voivat myös ostaa osuuskunnan palveluita.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Osuuskunnan käytännön arjen pyörittäminen vaatii henkisiä ja rahallisia voimavaroja, joita ei välttämättä alussa ole.
Muuta	Kyseessä ei ole mitenkään uusi malli, mutta kuitenkin maaseudulla vähän käytetty tapa antaa mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä. Alalla on valtakunnallisiakin toimijoita kuten www.eezy.fi

EHDOTUS 6

Yhteistyömuoto	VASTIKKEELLINEN STARTTIPALKKA
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja oma-aloitteisen työttömän aktivointi. Aktiivin työttömän – erityisesti nuoren – mahdollisuus rakentaa itselleen työpaikka / yritys / ura. Maaseudun tekemättömille töille löytyisi kiinnostunut tekijä. Maaseudun pienet yritykset saisivat kiireisinä aikoina apua ja yksin yrittäjä voisi kokeilla ensimmäisen ulkopuolisen ”työllistämistä”. Julkista sektoria lukuun ottamatta starttipalkkalaisen työstä maksettaisiin yhteiskunnalle korvaus.
Kunnan rooli	Tarjota mahdollisuus oman työpaikan rakentamiseen kunnan hoivaym. tehtävissä.
Valtion rooli	Luoda tällainen työllistymisen mahdollisuus esimerkiksi ELY-keskusten työnä – kokeilualueina esim. Kainuu ja pohjoinen Keski-Suomi sekä alue ydinmaaseudulta.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Kyläyhdistykset yhdessä muiden yhdistysten kanssa voivat olla luomassa ja järjestämässä töitä kiinnostuneelle starttipalkkalaiselle.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Pienet maaseudun matkailuyritykset tai vaikkapa konepajat voisivat olla tällaisen starttipalkkalaisen työllistäjiä. Pienillä yrityksillä on erityisesti vaikeuksia ensimmäisen työntekijän palkkaamisessa. Matkailusta kiinnostunut starttipalkkalainen antaisi muille matkailuyrittäjille mahdollisuuden vapautua välillä uuden kehittämiseen.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Starttipalkkalainen voi tehdä töitä myös yksityisille ihmisille, vanhuksille, huvilanomistajille yms.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Lainsäädännöllisesti vaikeudet voivat liittyä eläkekysymyksiin, työnantajan roolin ja velvollisuuksien epäselvyyteen ja muuhun asiaan liittyvään byrokraatiaan.
Muuta	Tärkeimmäksi työnantajaksi voi muodostua esimerkiksi Kyyjärven Nopolan kylätalkkarit -tyyppinen osuuskunta. Tämä on tarpeen varsinkin siellä, missä esimerkiksi kotipalvelutoimintaa on jo organisoidusti osuuskunnan tai yksityisen yrittäjän tekemänä.

EHDOTUS 7

Yhteistyömuoto	VÄLITÄN - NUOREN ELÄMÄNHALLINNAN RAKENTAMINEN
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Jo nuorena alkavan syrjäytymisen ehkäiseminen ja koulupudokkaiden pelastaminen. Elämän rakentamisen mahdollisuuden näkeminen myös kotiseudulla.
Kunnan rooli	Antaa kaikki tarvittava virka-apu, ellei työ tapahdu kunnan työnä (Hankasalmella toimijana paikallinen 4H).
Valtion rooli	Tukea toimintaa taloudellisesti. Laskennallisesti yhdenkin syrjäytyneen nuoren hinta yhteiskunnalle riittää kattamaan tällaisen toiminnan kulut.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Yhdistys on hyvä ja joustava toteuttaja tämän tapaisessa toiminnassa. Kontaktit nuoriin ja vapaaehtoisen panoksen käyttö onnistuu tehokkaimmin yhdistyspohjalta. Järjestön tekemänä työlle ei synny niin helposti holhoavaa viranomaisen leimaa.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Paikalliset yritykset voivat tarjota lyhyitä tutustumisjaksoja ja myöhemmin töitä kiinnostuneille nuorille.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Mukaan lähteminen tällaiseen toimintaan pitää olla nuorelle vapaaehtoista, mutta myös syrjäytymisvaarassa olevan nuoren vanhemmat voivat olla aktiivisia ja ehdottaa nuoren mukaan lähtemistä.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Rahan sekä pätevien ja innostuneiden ihmisten puute.
Muuta	Järjestöjen projektissa nuori voi myös oppia kansalaisyhteiskunnassa tarvittavia taitoja.

VANHUSTYÖ

Suomalaiseen yhteiskuntaan vaikuttaa voimakkaasti lähivuosikymmenten aikana eläkeläisten sekä vanhusten määrän absoluuttinen ja suhteellisen osuuden kasvu väestöstä. Tilanne on vakava erityisesti harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla, jossa yhteiskunnan pitäisi pystyä vastaamaan yhtä aikaa kuntien niukkeneviin raha- ja henkilöstöresursseihin sekä yhdistysten aktiivien vähenemiseen ja vanhenemiseen. Tarvitaan vapaaehtoisuutta mutta myös siihen kannustavia houkuttimia.

Mikäli kasvava vanhusten joukko tarvitsee palveluita samassa suhteessa kuin nykyinen vanhusväestö, niin tarvitaan työ- ja elinkeinoministeriön erään laskelman mukaan noin 300 000 hoitajaa lisää vuoteen 2025 mennessä. Yhtälö on niin kuntien talouden kuin rekrytoinnin mahdollisuuksienkin suhteen liki mahdoton. Tarvitaan kaikkia mahdollisia aktiviteetteja, jotta vanhenevat ihmiset pysyvät hyväkuntoisina ja virkeinä, kotona asuminen pysyy pitkään inhimillisenä vaihtoehtona ja vanhusten laitoshoidon tarve mahdollisimman pienenä.

Vanhustyössä ennustetaan ympärivuorokautisen hoidontarpeen lisääntyvän. Toisaalta aktiivisten eläkeläisten määrä kasvaa ja hoidon tarpeen ikäraja nousee yleisen eliniän noustessa. Yhdessä kotihoidon osuuden kasvutavoitteiden kanssa tämä yhtälö luo samanaikaisesti uhkakuvia mutta myös mahdollisuuksia maaseudulle. Mitään laajaa eläkeläisten maallemuuttoa ei ole havaittavissa, vaikka 2000-luvun alkupuolen kyselytutkimukset niin ennustivatkin. Toisaalta uuden lain sallima mahdollisuus valita asuinpaikka saattaa aiheuttaa vanhusten virtaa sinne, missä lapset asuvat eli kasvukeskuksiin.

Vanhusten hoivatyössä on tärkeää huomata, että yhtä ainoaa oikeaa tapaa toimia ei ole ja nopeiden voittojen toivossa elävien pääomasijoitusyhtiöiden paikka ei välttämättä ole vanhusten hoidossa. Tärkeä on myös, että yhdistysmuoto säilytetään tasavertaisena vaihtoehtona mukana, kunhan selkeästi ammattilaisten kokopäiväisessä hoitotyössä maksullinen palvelutoiminta on eriytetty yhdistyksen mahdollisesta vapaaehtoistyöstä.

Julkinen kansalaisten perusturvasta huolehtiva joukko ja julkisia palveluita täydentävä yksityinen sektori tarvitsevat tuekseen niin vapaaehtoista lähimmäistyötä kuin tuettua kansalaistoimintaa järjestöissä. Alla olevassa kuviossa on hahmotettu vanhusten hoidon erilaisia toimintamuotoja vapaaehtoisuuden määrän mukaan.

KUVIO. Keinovalikoiman kuvaus: vapaaehtoisuuden määrä vähenee vasemmalta oikealle.

Perhekoti

Samalla tavalla kuin lapsia sijoitetaan perheisiin, on joitakin vuosia vanhuksia sijoitettu perheisiin. Tämä toiminta on kuitenkin vielä suhteellisen vaatimatonta eli vain noin 100 vanhusta asuu eri puolilla Suomea vieraassa perheessä.

Korvaus vapaaehtoistyöstä

Itsensä tarpeelliseksi tunteminen on useiden eläkeläisten mielestä hyvin tärkeää, ja osalle toimiminen vapaaehtoistyössä muiden hyväksi tuottaa tätä tuntemusta. Niille, joilla eläke on jäänyt pieneksi, voisi jokin korvaus olla riittävä kimmoke vapaaehtoistyöhön ryhtymiseen ja mahdolliseen maaseudulle muuttamiseen. Tällainen korvaus on käytössä Saksassa. Riittävän pienenä ja kohdistettuna sen ei välttämättä tarvitse haitata varsinaista vapaaehtoistyötä. Korvaus voi olla palkkion tai verohelpotuksen sijaan myös edullinen asunto tai oikeus omiin hoitojaksoihin.

Korvattavaan vapaaehtoistyöhön haluavan olisi velvollisuus suorittaa VANHUSTENHOITOPASSI. Tämän tyyppinen koulutus on alkamassa Sosiaali- ja terveysministeriön pilottina vuoden 2012 alussa nimellä ”hoiva-avustajan koulutus”.

Yhdistetty matkailupalvelu ja vanhusten palvelukoti

Suomalaisessa maaseutumatkailussa on suurena puutteena aamiaismajoituspaikkojen tarjonnan kausiluontoisuus, joka usein haittaa matkailusesonkien laajentamiseen pyrkivää aktiviteettien kehittämistä. Mikäli saman katon alla olisi myös asumispalveluja tarvitsevia vanhuksia ja ateriapalveluita lähiseudun vanhuksille, toimintaa voisi harjoittaa ympäri vuoden.

Omaishoitajien lomitusjärjestelmä

Suomessa omaistensa hoidossa oli v. 2006 arviolta 60 000 vanhusta. Hoitajista vain osa oli korvauksen piirissä. Lisäksi arvioidaan olevan jopa 200 000 sellaista vanhusta, jotka eivät selviydy omin avuin arjesta. Omaiselle maksettava korvaus on niin pieni, että se ei ole syy omaishoitajaksi ryhtymiseen vaan halu huolehtia itse omaisestaan. Joillekin korvauksen pienuus voi olla kuitenkin esteenä omaishoitajaksi ryhtymisessä, ja joillekin esteeksi voi muodostua yhteiskunnan tarjoamien vapaapäivien pieni määrä ja sijaispaikan toimimattomuus.

Vanhuksen ja omaishoitajan omaan kotiin tuleva hoitaja voisi joissakin tapauksissa helpottaa omaishoitajan taakkaa paremmin kuin vanhuksen vienti laitokseen, joka saattaa järkyttää vanhuksen elämää pitkäksi aikaa. Tätä toimintaa harjoittavat muutamat kotihoitoa tarjoavat yritykset.

Seniorikylät

Suomessa on maaseudulle rakennettu koemielessä joitakin uusia ”mummonmökkejä” eli edullisia pieniä asuntoja, jotka ovat helppokäyttöisiä (moderni teknologia) ja -hoitoisia (kaukolämpö). Niitä kohtaan on tunnettu suurta kiinnostusta. Saman tyyppiset mökit voisivat kiinnostaa myös maalle muuttavia eläkeläisiä.

Erityisesti tulevaisuudessa, jolloin uudet maaseudulle muuttaneet ihmiset vanhenevat ja tarvitsevat palveluja, voisi kotihoidon ja keskustaan muuttamisen välimuotona olla seniorikylä, joissa asuisi lähekkäin useampia vanhuksia joille palveluja pystyisi toimittamaan edullisemmin. Tällainen keskittymä voisi houkutella pienyrittäjiäkin paremmin kuin hajallaan asuvat vanhukset. Muuttokynnys omasta kodista voisi olla matalampi ja myös oman talon myyminen helpompaa, jos voisi jäädä asumaan lähettyville tuttuun maisemaan.

Maaseudulla on vaarassa jäädä tyhjilleen vanhusten palvelutaloja, jotka odottavat remonttia. Näiden uusien seniorikyläiden rakentaminen pitää toteuttaa harkiten niin että ne kohtaavat kiinnostuksen asua maaseudulla ja olemassa oleva palvelutalokanta kartoitetaan.

Alueelliset vanhustenhoito-osuuskunnat

Yhtenä ratkaisuna kolmen sektorin yhteistyölle ja kilpailutuksen tuomille ongelmille voisi maaseudulla nähdä palvelujen osto-osuuskunnan, jonka pääasiallinen tehtävä olisi hankkia vanhustenhoitopalveluita oman kylän (tai laajemman kyläkunnan) vanhuksille. Jäseninä olisivat hoivapalvelujen tarvitsijoiden lisäksi heidän omaisensa ja aktiiviset kyläläiset.

Ruotsissa on rakennettu menestyneesti vanhainkoteja, jotka toimivat osuuskuntaperiaatteella ja joiden osakkaina on asukkaiden ja henkilökunnan lisäksi muita ihmisiä, kyläläisiä. Myös muualla asuvat omaiset voisivat olla mukana tällaisessa osuuskunnassa.

EHDOTUS 8

Yhteistyömuoto	KORVAUS VANHUSTEN HOIDON VAPAAEHTOISTYÖSTÄ
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Aktiivien yhdistysihmisten määrä vähenee maaseudulla. Vanhusten kotona asumista halutaan edistää ja sukulaiset ovat kaukana. Maaseudulle muutosta kiinnostunut eläkeläinen tai työtön voisi sitoutua vapaaehtoistyöhön haluamallaan seudulla korvausta vastaan. Korvaus voi olla verovähennys, palkkio tai vaikkapa edullinen/ilmainen vuokra-asunto.
Kunnan rooli	Kunta toimisi tiedon lähteenä, yhteistyökumppanina ja jossakin tapauksessa esimerkiksi asunnon järjestäjänä.
Valtion rooli	Uusi rahoitus- ja hoitomuoto, jonka rakentaminen vaatii aikaa. Kevyen hoivan ja kotipalvelun koulutusvaatimuksia kevennettävä ja otettava käyttöön työhön oikeuttava VANHUSTENHOITOPASSI.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Kyläyhdistys voi toimia monessa asiassa auttavana osapuolena paikallistuntemuksen vuoksi; mahdollisten tyhjien asuntojen / kesämökkien etsinnässä ja muun avun tarjoajana vapaaehtoisille.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Pienet hoiva-alan yritykset voisivat saada vapaaehtoisapua silloin, kun ne toimivat yhteiskunnallisen yrityksen tavoin eli ovat toiminnassaan ja taloudenpidossaan avoimia, läpinäkyviä ja sijoittavat mahdollisen voiton pääosin oman hoitotoiminnan kehittämiseen.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Kevyttä hoivaa ja arkista apua tarvitseva vanhus voi saada apua samalta henkilöltä silloin kun sitä tarvitsee ja asua yhä kotona. Vapaaehtoistyöhön sitoutuvat voisivat olla pääosin nuoria eläkeläisiä, mutta myös työttömiä. He voivat olla paikallisesti merkittävä voimavara kylille, jos heidän maaseudulle muuttoa helpotetaan esim. asunnon etsinnässä.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Palkkion määrittäminen siten, että se ei tuhoa vapaaehtoisrakenteita on vaikeaa ja tärkeää. Korvauksen tulee olla riittävän matala, ettei se houkuttele väärinkäyttöksiin.
Muuta	Tällä hetkellä vapaaehtoisen ystäväpalvelun panos jää usein yhden vanhuksen auttamiseen ja kun hän on kuollut, ei helposti sitouduta uuteen suhteeseen. Pelkkään vapaaehtoisuuteen ei voi luottaa vanhusten määrän kasvaessa. Samaa työtä voi tehdä myös maaseudun starttipalkkalainen tai sirpaleisesta työkentästä elantonsa ottava yrittäjä.

EHDOTUS 9

Yhteistyömuoto	YHDISTETTY MATKAILUPALVELU JA VANHUSTEN HOITOKOTI
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Harvaan asutulla maaseudulla puuttuu usein ympärivuotinen matkailupalvelu lähinnä aamiaismajoituksen osalta. Tämä vaikeuttaa esimerkiksi luontomatkailun kehittämistä. Harvaan asutulla maaseudulla vanhusten kotona asumisen turvaaminen on vaikeaa ateria- ym. palveluiden etäisyyden vuoksi. (yhteiskunnallinen) Yritys voisi tarjota ruoka- ja majoituspalveluja myös omatoimisille vanhuksille ja päiväkodille / lähikoululle.
Kunnan rooli	Tarjota edullista tilaa yritykselle esimerkiksi entisten koulujen tiloissa tms.
Valtion rooli	Yhdistelmäyrittäjyyttä kannustetaan starttirahoituksella ja investointiavustuksilla. Kevyen hoitotyön koulutusvaatimuksia kevennetään ja vanhustenhoitopassi otetaan käyttöön.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Kyläyhdistyksellä on monia mahdollisuuksia omistamisen, talkoiden, ym. avulla tukea tällaista yrittäjyyttä tai harjoittaa omaa yritystoimintaa osuuskunnan tai yhteiskunnallisen yrityksen kautta. Yrityksen ja kyläyhteisön yhteistyönä voi syntyä myös työpaikkoja pitkäaikaistyöttömille ja vaikeasti työllistettäville.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Mahdollistaa pienimuotoista majoitustoimintaa ja samalla tukea seudun matkailun kehittämistä ympärivuotiseksi. Matkailupalvelu ja hoivatyö voivat olla eri yrittäjien vastuulla, mutta yhteistä olisivat ateriapalvelut, energiahuolto yms. "Konsernissa" voi toimia rinnan uusia yhteiskunnallisia yrityksiä, osuuskuntia ja perinteistä pienyrittäjyyttä.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Sopii kevyttä hoitoa ja huolehtimista vaativille vanhuksille. Mahdollistaa asumisen lähellä kotiseutua tai jollekin muuton pois kaupungista.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Vaatii matkailullisesti vetovoimaisen paikan ja edellyttää yrittäjiltä moniosaamista. Viranomaismääräysten olisi oltava joustavia tällaiselle yhdistämiselle.
Muuta	Yritys voi luonnollisesti laajentua vaikka päivähoidon suuntaan. Matkailun ja vanhusten/eläkeläisten asumiseen on yhdistettävissä monenlaisia aktiviteetteja puutarhanhoidosta alkaen. Voisi olla osa seniorikylän toimintaa. Luonnollinen kasvu monipalvelukeskukseksi esimerkiksi hoivamaatalouden avulla. Vaatii asennemuutosta siten, että myös uusien elinkeinojen – ei vain maatilatalouden – ohessa voi hoitaa vanhuksia.

EHDOTUS 10

Yhteistyömuoto	SENIORIKYLÄ
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Kotiseudulla / maaseudulla asumisen mahdollistaminen vanhuksille ilman että tarvitsee muuttaa kunnan keskustaajamaan ja ahtauteen. Kotipalveluja voidaan keskittää, kun vanhukset asuvat lähekkäin. Myös naapuriapu on mahdollista ja nuorempien eläkeläisten apu toisille.
Kunnan rooli	Osoittaa tonttimaata kylän rakentamiselle ja osallistua esimerkiksi energiaratkaisujen suunnitteluun. Seniorikylä mahdollistaa riittävän suurena paikallisen uusiutuvan energian (puu, biokaasu, maalämpö) hyväksikäytön.
Valtion rooli	Tukea esimerkiksi energia-avustuksin tiiviiden uusien asutuskylien rakentamista. Seniorikylien syntymistä voitaisiin vauhdittaa arkkitehtikilpailulla.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Kyläyhdistys tai jokin muu järjestö voi toimia seniorikylän käynnistäjänä ja esimerkiksi osuuskunnan tai osakeyhtiön perustajana.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Seniorikylä tarjoaa alueesta riippuen erilaisia mahdollisuuksia yritystoimintaan; esimerkiksi ruokapalvelut ja kotihoidon palvelut. Seniorikylä voi tukea omalla tavallaan alueen matkailutoimintaa ostamalla esimerkiksi ruokapalveluita paikallisesta matkailuyrityksestä. Seniorikylä voi olla myös palveluja ostavan osuuskunnan perustaja kylällä.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Riippuen omistamisen mallista asukas voi myös vaihtaa asuinpaikkaa toiseen seniorikylään, eli tällaisia kyliä voisi toimia ketjussa ja ne voisivat olla asumisoikeusasuntoja.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Eläkeläisten kiinnostus maalle muuttoon on vielä kysymysmerkki ja usein tämä muuttokiinnostus suuntautuu kuntakeskuksiin. Kevyellä omistamisrakenteella kiinnostus asumisen kokeilemiseen kylillä voi herätä.
Muuta	Seniorikylä voi olla haja-asutusalueelle rakentaneiden ihmisten mahdollisuus asua vielä maalla vaikka oman talon hoito ei enää onnistukaan. Tällainen lähellä asumisen mahdollisuus voi vaikuttaa myös aikoinaan haja-asutusalueelle rakennettujen talojen myyntiarvoon.

EHDOTUS 11

Yhteistyömuoto	VANHUSPALVELUJEN (KYLÄKOHTAINEN) OSUUSKUNTA
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Paikallisen palvelutuotannon tukeminen on vaikeaa isojen kokonaisuuksien kilpailutuksessa. Kotipalvelussa yhteistilaukset kyläkunnittain säästäisivät turhia ajoja. Osuuskunta voi toimia niin palvelujen tuottajana kuin ostajanakin. Vanhusten kotipalvelujen paikallinen järjestäminen niin, että vapaaehtoistyö tukisi ammattihoitoa.
Kunnan rooli	Mahdollistaa palvelusetelijärjestelmällä vanhusten valinnanvapaus palveluja ostaessaan. Auttaa osuuskuntien perustamisessa.
Valtion rooli	Kannustaa paikallisen palvelutuotannon kehittämiseen.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Kyläyhdistys tai vanhusten hoitoon erikoistunut yhdistys voi toimia aloitteen tekijänä ja hankkia tietoa ja taitoja osuuskunnan perustamiseen ja pyörittämiseen.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Pienet paikalliset kotipalvelua järjestävät yritykset ovat hyvä kumppani hoivapalveluja ostavalle osuuskunnalle. Pienet yritykset voivat olla myös osuuskunnan jäseniä.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Asukas voi olla osuuskunnan jäsenenä turvaamassa paikallisia palveluita itseään, läheistään tai koko kylää varten.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Osuuskunta ei toimi hyvin harvaan asutulla maaseudulla, jossa aktiivien ihmisten määrä on vähentynyt voimakkaasti.
Muuta	Osuuskunta voi tuottaa ja ostaa muitakin palveluita kuin vanhusten hoivapalveluita. Olennaista on päätösvalta kylätasolla ja ostojen keskittäminen palvelun yksikköhinnan pienentämiseksi ja kilpailutuksen välttämiseksi.

EHDOTUS 12

Yhteistyömuoto	OMAISHOITAJIEN LOMITUSJÄRJESTELMÄ
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Omaishoitajien uupumisen helpottaminen varsinkin tapauksissa, joissa omaishoitaja ei uskalla siirtää muistihäiriöistä läheistään väliaikaisesti kunnan tai hoivayrityksen / yhdistyksen tarjoamaan hoitopaikkaan.
Kunnan rooli	Toimia lomitusjärjestelmän järjestäjänä tai mahdollistajana.
Valtion rooli	Järjestää koulutus ja laatia periaatteet lomittajan toimenkuvalle.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Lomitusjärjestelmä voi organisoitua yhdistyspohjalta tai muodostua osuuskunnaksi. Myös palveluja ostavat voivat olla osuuskunnan jäseniä tai perustaa oman alueellisen osuuskunnan.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Lomittajat voivat olla myös itsenäisiä yrittäjiä, ja tällaista toimintaa tekevätkin jo jotkut kotipalveluyrittäjät. Lomitus voi olla myös osa monesta lähteestä elantonsa ansaitsevan pienyrittäjän toimenkuvaa.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Vanhus voi asua kotonaan koko ajan ja kuka tahansa kiinnostunut voisi kouluttautua lomittajaksi.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Selkeästi alussa uusi budjettimeno, mutta voi tuottaa säästöjä omaishoitajan työn suosion kasvuna ja säästyneinä laitospaikkoina.
Muuta	Jotkut hoiva-alan yritykset tarjoavat jo lomituspalveluja. Omaishoitajaksi ryhtyvien määrän kasvu vaatisi laajentua myös omaishoidon korvauksen korottamista.

5

SIELUN JA MAISEMAN HOITOA

Hoivamaatalouden ja maatalouden ympäristötuen mahdollisuudet päihde-, mielenterveyskuntoutuksessa ja muussa kuntouttavassa sosiaalityössä

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien sekä sijoituslasten hoidossa maaseutu tarjoaa kilpailukykyisen ympäristön. Hoivamaatalous (englanniksi käytetään termiä Green Care) tarjoaa työkalun luonnon ja maatalousympäristön hyväksikäyttöön kuntouttavassa työssä.

Jo nyt suomalaisella maaseudulla toimii useita perhekoteja ja joissakin niissä myös maatilan ympäristö ja työt on osa terapeuttista toimintaa (esim. perhekoti Toiska Ilmajoella)

Suomalainen maatalous on suuntautunut voimakkaasti suurtilamalliin. Osakeyhtiö- ja perheviljelmäpohjaisen suurmaatalouden rinnalle on kannustettava ylläpitämään ja perustamaan enemmän käsityövaltaisia maatiloja, jotka voisivat erikoistua hoivamaatalouteen. Hoivamaataloudessa voidaan hyödyntää niin viljelyä, eläinten hoitoa kuin metsätaloutta ja maisemanhoitoakin terapeuttisena ja kuntouttavana elementtinä.

KUVIO. Hoivamaatalouden monimuotoisuus kasvaa vasemmalta oikealle.

Ajatus maaseudusta eheyttävänä paikkana on peräisin vanhasta kaupunki - maaseutu vastakkainasetelusta. Monella on mielessä vanhan suomalaisen elokuvan mustavalkoinen kuva 1930-1960-luvuilta siitä, miten paheet ja ongelmat ovat kaupungissa ja maalla ihminen elää puhtaasti ja terveesti. Vaikka tämä kuva ei nyky-yhteiskunnassa pidäkään paikkaansa, mielen tervehtymiselle maaseutu voi tarjota paremmat olosuhteet kuin kaupunki.

Maaseudulla löytyy tilaa ja mielekästä työtä ja tekemistä - näitä elementtejä on Suomessa käytetty vasta vähän kuntoutustyössä. Myös pitkä etäisyys taajamien houkutuksiin ja helpompi valvonta ovat esimerkiksi nuorten sijaiskotitoiminnassa hyväksi havaittuja elementtejä.

Hoivamaatalouden vaihtoehtoja myös yhdistyksille

Vaikka maatilojen koko onkin kasvanut, suomalaisen perheviljelmäpohjaisen maatalouden perustalta on mahdollista rakentaa uusia toimintatapoja hoivamaatalouden tarpeisiin. Hoivamaataloudessa hyödynnetään niin viljelyä, eläinten hoitoa kuin metsätaloutta ja maisemanhoitoakin terapeuttisena ja kuntouttavana elementtinä.

Hyvänä esimerkkinä toimivat Hollanti ja Italia, joissa on nk. hoivamaataloutta edistetty jo pitkään – Hollannissa muutamia vuosikymmeniä. Italiassa nk. multifunktionaalinen maatila on huomattavasti muita kannattavampi ja niiden määrä on kaksinkertaistunut lyhyessä ajassa. Hoivamaatalouden lisäksi multifunktionaalisiin maataloihin kuuluu erilaista pienimuotoista energiantuotantoa, opetusta, matkailua jne. Italiassa useat yhdistykset ovat sijoittaneet kuntouttavan toimintansa maaseudulle ja maatilojen yhteyteen.

Suomessakin yhdistysten yhteistyö maatilojen kanssa voisi olla hedelmällistä vuorovaikutusta, kunhan voitaisiin hyväksyä, että maatilan päätuote voisi olla terapia ja kuntoutus ja oheistuotteina syntyisi ruokaa ja energiaa sekä hoidettua perinnemaisemaa.

Vertaistuelle riittävä resurssointi

On kiistattomasti osoitettu, että usein vertaistuki on parasta hoitoa niin päihderiippuvaisille kuin esimerkiksi mielenterveyskuntoutujillekin. Kuntien organisoiman vertaistuen lisäksi yhdistysten organisoima tuki on hyvin tärkeää.

Mielenterveyspotilaiden ja erilaisten päihhteistä irti pykivien vertaistukiryhmiä on Suomessa tuhansia ja niitä organisoivia järjestöjäkin on satoja. Esimerkiksi Mielenterveysseuran katon alla toimii 18 kriisikeskuksen kriisiapua antava verkosto eri puolilla Suomea. Seuraan kuuluu 54 paikallista mielenterveysseuraa, viittisen tuhatta henkilöjäsentä sekä 36 yhdistysjäsentä. Jo yksin Jyväskylässä ja lähiympäristössä toimii vuodessa arviolta 130 järjestön alla lähes 200 vertaistukea antavaa ryhmää.

Vertaistuki toimii pääosin vapaaehtois pohjalta, ja siksi olennaista tuen onnistumiselle on kokoontumistilojen saatavuus sekä vertaistuen antajien koulutus.

Ympäristötuen hyödyntäminen koko kylän hyödyksi

Perinteisesti maaseudulla vapaaehtoisessa ympäristötyössä ovat toimineet kyläyhdistykset ja kotiseutuyhdistykset sekä luonnonsuojeluyhdistykset. Virallinen luonnon- ja ympäristönsuojelu on hoitunut viranomaisyönä, ja maatalouden ympäristötuet ovat aktivoineet osan maanviljelijöistä. Perinnemaisemat, perinnebiotoopit, suojavyöhykkeet sekä erilaiset kosteikot ovat usein pienialaisia, mutta yhdistettynä maisemakokonaisuuksiin niillä on runsaasti merkitystä.

Uuden säännösten myötä myös yhdistykset voivat hakea ympäristötukea ja sopia maanviljelijän kanssa esimerkiksi laiduntamisesta tai niitosta. Tällaista toimintaa on tehty esimerkiksi Vähäkyrössä, jossa Leader-toimintaryhmä on toiminut välittäjänä ja kyläyhdistys on hoitanut työn.

Yhdistykset voisivat olla isommassa roolissa perinnebiotooppien ja -maisemien hoidossa tai ennallistamisessa. Esimerkiksi kyläyhdistys voisi edesauttaa laajempien maisemakokonaisuuksien hoitamista useampien tilojen ja yhdistyksen yhteistyönä. Näin maatalouden ympäristötuella ja tuetuilla toimilla olisi kytkentä myös hoivamaatalouteen ja parantuneista maisemista hyötyvään matkailuun.

Maisemaa ja luomulihaa

Laiduntaminen sopii oikein hyvin suosiotaan lisäävän luomulihan kasvatukseen, ja maiseman avar-tumisesta hyötyy moni vapaa-ajan ja matkailun toiminto kylällä.

EHDOTUS 13

Yhteistyömuoto	HOIVAMAATALOUDEN (Green Care) MALLIEN LAAJENTAMINEN
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien sekä huostaan otettujen lasten ja nuorten hoitopaikkapulaan helpotusta. Mahdollistaa pienimuotoisen maatalouden säilyttämisen ja uudelleen synnyttämisen suomalaista maaseutua elävöittämään (perinnebiotoopit, maisemanhoito, laiduntaminen, lampaat, luomuliha).
Kunnan rooli	Käyttää hoivamaatalouden palveluita ja etsiä kohteita erilaisten terapia- ja toipumismallien rakentamiselle maaseutu- ja maatalousympäristöön.
Valtion rooli	Ennakkoluulottomien mallien tukeminen yli ministeriörajojen. Esimerkiksi maatalouden ympäristötuen käytön laajentaminen ja uusiutuvan energian tuotannon tukeminen syöttötariffein.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Niin isommilla mielenterveys- ja potilasjärjestöillä kuin paikallisilla yhteisöillä ja kyläyhdistyksilläkin on mahdollisuus olla osallisena tässä työssä. Maatalous- ja perinneyhdistyksillä on mahdollisuus edistää perinne-maisemien ja perinnelajikkeiden sekä vanhojen työtapojen säilyttämistä ja elvyttämistä.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Maatilat voivat teettää ympäristönhoidollisia toimia yhdistyksillä, osuuskunnilla tai itse laajentaa toimintaa hoivamaatalouden suuntaan. Uusia toimia voisivat olla maisemanhoidolliset ja kotimaisen bioenergian keräämishankkeet.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Hoivamaatalous tarjoaa mielekkääseen käytännön työhön perustuvaa hoitoa, jossa päätuote on hoito, mutta riippuen maatilalla suuntautumisesta syntyy tärkeitä sivutuotteita.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Suomalainen suuntaus (laajennukset, erikoistumiset, automaatio) maatiloilla ei useinkaan salli tällaisen käsityövaltaisen toiminnan käynnistämistä.
Muuta	Toimiva järjestelmä löytyy mm Italiasta ja Hollannista.

EHDOTUS 14

Yhteistyömuoto	YMPÄRISTÖTUEN HYÖDYNTÄMINEN KOKO KYLÄN HYVÄKSI
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Maanviljelijä ei aina näe esimerkiksi perinnemaiseman laajempaa merkitystä. Maanviljelijä ei ehdi tai jaksa hoitaa ympäristötuen hakuprosessin paperitöitä. Ympäristötuelle voidaan lisätä laiduntamalla hoidettuja maisemia. Ympäristötuki voi olla hyvä tapa hankkia työkohteita hoivamaataloudelle.
Kunnan rooli	Tarjota suunnitteluapua kylille.
Valtion rooli	Yhdistysten ja maatilojen kannustaminen ympäristötuen yhteiskäyttöön.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Yhdistys toimii hakijana, suunnittelijana ja toteuttajana ja saa ympäristötuesta hyötyä itselleen. Yhdistyksellä on mahdollisuus koota talkooväkeä isonkin laidunprojektin toteuttamiseksi. Yhdistys voi perustaa osuuskunnan organisoimaan erilaisia ympäristökohteita.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Maatilat tarjoavat maisemakohteita hoidettavaksi jaa eläimiä laiduntamiseen. Matkailuyritykset osallistuvat esimerkiksi osuuskunnan kautta luonnonhoitotyön kustannuksiin.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Osallistuminen talkoisiin voisi muodostua kylien vakituisten asukkaiden ja kesäasukkaiden yhteiseksi harrastukseksi.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Asenteet ja liian vähäinen aktiivien määrä yhdistyksissä.
Muuta	Tällaisen monia osapuolia hyödyttävän hankkeen organisointi olisi sopivaa työtä starttipalkkalaiselle.

6

PERUSOPETUS JA LÄHIKOULUT

Kylille mahdollisuus perustaa paikallinen yksityiskoulu

Oman koulun säilyttäminen on usein maaseudun kyläyhteisöille elämän ja kuoleman kysymys. Siitä huolimatta ratkaisut tehdään usein nopeasti ja väkivaltaisesti ilman osallistamisprosessia. Perusopetuksen järjestäminen ja lähikoulun säilyttäminen tai lakkauttaminen voisi tapahtua myös suunnitelmallisesti, alueen ihmisille ja yhdistyksille vaihtoehtoisen mahdollisuuden rakentamisen sallien.

Perusopetus on Suomessa pysynyt hyvin yhteiskunnan valvonnan alla, ja kansalaistemme laaja koulutautuneisuus ja koulun saama arvostus ulkomailla ei anna aihetta murentaa tätä perustaa. Maassamme toimii kuitenkin yhdistyspohjalta noin 80 erilaista koulua. Pääosan näistä muodostavat kristilliset ja steiner-pedagogiaan perustuvat koulut antavat kouluhallinnon valvonnan alla mahdollisuuden oppia asioita toisella tapaa.

Suomalaisia maaseudun lähikouluja lakkautetaan kiihtyvällä tahdilla, ja yleensä vaakakupissa painaa vain kunnan talous eli raha. Myöskään vaihtoehtoisen ratkaisun hakemiselle ei yleensä anneta aikaa eikä tilaa. Pedagogisesti pieni koulu on useissa tutkimuksissa osoitettu vähintäänkin yhtä hyväksi kuin iso koulu silloin, kun asiat ovat kunnossa. Pieni koulu voi tietenkin olla myös ahdistava, ja joskus siirto isompaan kouluun on oppilaan kannalta hyvä ratkaisu. Silti usean esimerkkitapauksen valossa joillakin kylillä löytyisi hyvinkin paljon talkoohenkeä koulun ylläpitoon. Tämän toteutumiseen pitäisi antaa tilaa ja aikaa sekä sellaiset työkalut, että koulun säilyttämistä pystytään testaamaan.

Yksityiskouluoikeus kyläyhdistyksille tai kyläkouluosuuskunnille

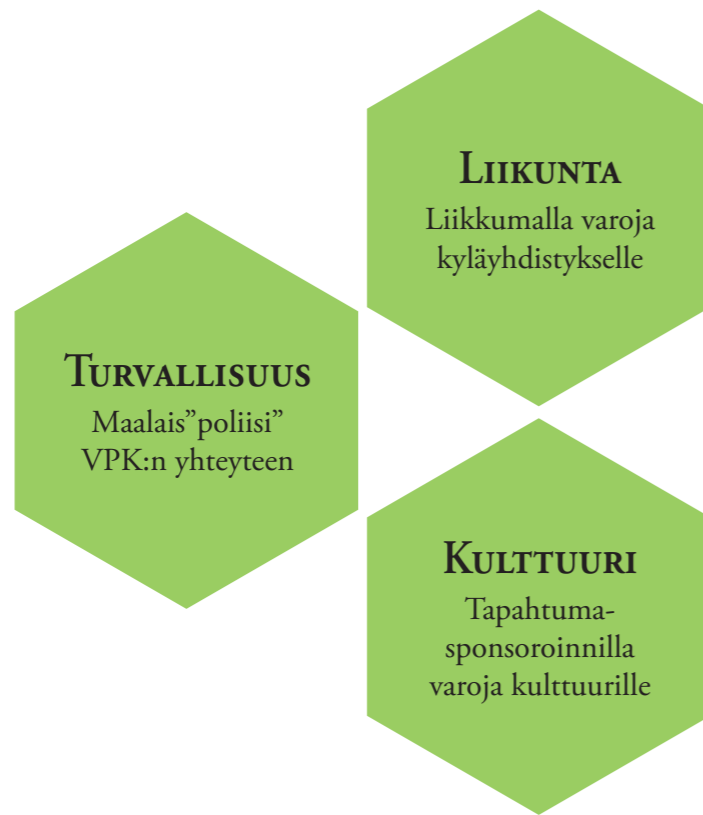
Tärkeä ja yleisesti käytetty argumentti yksityiskoulujen rajoittamiseksi on eriarvoistuminen ja eliittikoulujen syntyminen hyväosaisia ja rikkaita varten. Yksityisten perheiden satsatessa koulun edellytyksiin sinne hakisi yhä parempia opettajia ja menestyvämpiä lapsia. Alueellisen yhdistyksen tai osuuskunnan perustama yksityinen lähikoulu ei sisällä elitismien vaaraa tai se on ainakin helppo säännöllä torjua.

Mikäli harvaan asutun maaseudun kyläkoululle annettaisiin yksityiskouluoikeus, se olisi luonnostaan rajautunut lähiseudun lapsiin, eikä elitismien vaaraa olisi. Lähikoulun säilyttämiseen ja kehittämiseen tähtäävä osuuskunta voisi olla paras tapa perustaa kylän oma yksityiskoulu. Osuuskuntaa ei voisi kukaan kaapata eikä ostaa osake-enemmistöä. Osuuskuntaperiaatteella - eli osuuksien lunastamisella - olisi myös helppo testata, kuinka suuri joukko vanhemmista oikeasti laittaisi lapsensa kylän yksityiskouluun ja kuinka moni muu kyläläinen sitoutuisi koulun ylläpitoon.

Tärkeä edellytys yksityisten lähikoulujen kehittämiselle on valtionosuuden nostaminen nykyisestä 80 %:sta. Ruotsissa yksityinen koulu saa lasta kohti valtion apua yhtä paljon kuin julkinenkin koulu. Siellä on käytössä eräänlainen lapsikohtainen kouluseteli.

EHDOTUS 15

Yhteistyömuoto	KYLÄYHDISTYKSEN / KYLÄOSUUSKUNNAN YKSITYISKOULU
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Kyläkouluja suljetaan usein käymättä avointa keskustelua erilaisista mahdollisuuksista jatkaa. Usein kouluilla olisi vielä pedagogiset edellytykset (riittävästi lapsia, motivoituneet opettajat ja vanhemmat) jatkaa toimintaa. Alueellinen osuuskunta vastaisi koulun pyörittämisestä samalla periaatteella kuin esimerkiksi steinerkoulut tekevät. Osuuskuntaan mukaan lähtö olisi hyvä mittari yksityiskoulun kannatukselle.
Kunnan rooli	Tarjoaa mahdollisuuden koulun ylläpitoon kunnan tiloissa ja tekee yhteistyötä koulutarvikkeissa ym.
Valtion rooli	Helpottaa yksityisten kyläkoulujen perustamista ja nostaa alueellisten yksityiskoulujen valtionosuusprosenttia.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Kyläyhdistys voi perustaa erityisesti koulun ylläpitoa varten yhdistyksen tai osuuskunnan. Osuuskunnassa voi olla jäsenenä niin yksityishenkilöitä kuin yhteisöjä ja yrityksiäkin. Yksityiskouluosuuskunnan pyörittäminen vaatii paljon talkootyötä ja vapaaehtoisuutta.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Esimerkiksi pitopalveluyrittäjä voi toimittaa ruoan koululle, tai jokin huoltoyritys voi tehdä sopimuksen kyläkouluosuuskunnan kanssa. Yritykset voivat myös lahjoittaa työpanoksia yksityiskoululle.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Osallistamalla joko yhdistyksen tai osuuskunnan toimintaan asukas voi äänestää kyläkoulun säilyttämisen puolesta.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Kouluviranomaisten ja OAJ:n kielteinen suhtautuminen yksityisiin kouluihin. Aktiivien sitoutuvien asukkaiden vähyys.
Muuta	Osuuskuntamalli voisi olla toimiva, koska osuuspääomaan mukaan lähteminen olisi lasten vanhemmilta signaali koulun ylläpidon kannatuksesta. Osuuskunnan yksityiskoulu voisi ottaa myös jonkun teeman johon erikoistua ja sillä houkutellessa muuttajia kylälle.

7

ARJESSA SELVIYTYMINEN

Viimeisenä osana ehdotuspapereita on kolme arkielämän aluetta, joissa yhdistystoiminnalla voisi olla isompi rooli: arjen turvallisuus, liikunnan luoma terveys ja vireys sekä paikallinen kulttuuritoiminta.

Näissä kaikissa yhteiskunnan panostus ja kannustus yhdistystoimintaan ja toimintaan yli erilaisten yhdistysrajojen voisi tuottaa moninkertaisen hyödyn jo yksin erilaisten viranomaiskäyntien ja viranomaishälytysten vähenemisenä.

Samalla voitaisiin luoda maaseudulle rakenteellista toimeliaisuutta ja turvaa, mikä helpottaisi myös mahdollisia maallemuuttajia päätöksenteossa.

7.1

TURVALLISUUS – "MAALAISSPOLIISI" VPK:N ALAISUUTEEN

Poliisi näkyy yhä vähemmän maaseudun arjessa, ja hälytyksen tullessa poliisipartio voi jo Keski-Suomessakin olla lähes 200 kilometrin ja 2 tunnin etäisyydellä.

Maaseudulla vapaapalokunnat ja nk. sopimuspalokunnat ovat olennainen osa paloturvallisuuden takaamista. Lähes puolet Suomen asukkaista asuu tällaisen sopimuspalokunnan alueella. Palokunnat tekevät maaseudulla muutakin pelastustointia kuin palojen sammuuttamista. Ne mm. raivaavat kaatuneita puita ja kuljettavat vettä. Vapaapalokunnat ovat osa laajempaa Vapaaehtoista pelastuspalvelua (VAPEPA) jonka toimintaa koordinoi Suomen Punainen Risti.

Palokuntatyöhön osallistuminen kiinnostaa myös nuoria, mutta esimerkiksi työttömän nuoren osallistuminen VPK:n työhön ja siitä saatujen korvausten käsittely on byrokraattista ja huonosti motivoivaa. Pieni palkkio vähentää työttömyyskorvausta ja byrokratia saattaa viivästyttää korvauksen saamista.

VPK voisi toimia laajemminkin maaseudulla turvallisuus- ja kriisitehtävissä. Myrskyjen aiheuttamien tuhojen korjaaminen sekä "vartiointipalvelun" hoitaminen voisivat olla VPK:n toimintaa. Osa VPK:n väestä voisi tehdä enemmän kuin vain hälytystyötä. VPK:ssa tehtävä turvallisuustyö voisi maaseudulla olla myös osa starttipalkkalaisen työnkuvaa.

Virkavallan puutetta helpottamaan ehdotettu osittaisin poliisin valtuuksin varustettu kylänvanhin tms. järjestelmä voisi toimia tällaisen maalaispoliisin tukena ja tarvittaessa esimiehenä.

7.2

LIIKUNTA

Kylät liikkumaan rahallisella kannustimella

Liikunta-asioissa monet mahdollisuudet ja käytännöt ovat suorassa suhteessa väkimäärään, seurojen kokoon ja ihmisten aktiivisuuteen. Harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla painitaan erilaisten ongelmien kanssa kuin kaupungeissa ja niiden läheisellä maaseudulla. Siksi yhden mallin tai toimintakäytännön nostaminen ei ole mielekäs, vaan todennäköisesti käytännöt muovautuvat paikallisten tarpeiden, kunnan taloudellisen tilanteen, toimintahistorian ja myös henkilöiden mukaan.

Liikunnan suhteen valtakunta jakautuu karkeasti kolmeen osaan: suuremmissa kaupungeissa on kunnallista liikuntatoimintaa ja erikoisseurat tarjoavat lajikohtaista liikuntaa, syrjäisellä maaseudulla on liikuntatoimi jo lähes pysähtynyt, kun taas pahimmat muuttotappiot välttäneissä, lähinnä Länsi-Suomen vireissä ydinmaaseudun pikkukunnissa on yleensä yksi seura, joka hoitaa lähes kaiken liikunnan.

Ongelmat liikunta-asioissa vaihtelevat voimakkaasti harvaan asutun ja ydinmaaseudun välillä ja sisällä. Ydinmaaseudun kunnissa on vielä aktiivisia urheiluseuroja, joilta palveluja ostamalla kunta pystyy suoriutumaan velvollisuuksistaan ja joissakin tapauksissa kunta pystyy itsekin vielä tuottamaan palveluita. Aktiivien määrä urheiluseuroissa, valtionavustukset ja paikallinen yksityinen sponsorointikin ovat usein hyvällä tasolla.

Liikunta nähdään yhä enemmän terveyden edistäjänä ja erityisesti sairauksia ennalta ehkäisevänä toimintana niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin. Laki velvoittaa kuntaa luomaan edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle järjestämällä paikkoja ja kehittämällä yhteistyötä. Useat kunnat ovat siirtäneet päävastuun liikunnasta yhdistyksille, kuten Somerolla, jossa koko liikuntatoimi on Someron Liikunta ry:n vastuulla ja kunta vain pitää liikuntapaikat kunnossa. Someron kunnassa toteutettu malli voi sopia samantapaisiin, vielä elinvoimaisiin ydinmaaseudun kuntiin.

Silti perimmäinen vastuu liikunta-asioissa on kunnilla, ja Kuntaliitossa asiaa korostetaan voimakkaasti. Kuntaliiton mukaan liikuntapuolella on 700 miljoonaa vuosittainen kokonaisbudjetti, josta 100 miljoonaa on investointeja ja loput käyttömenoja. Liikuntapaikkoja on noin 30 000, joista 70-80 % on kuntien hoitamia.

Ongelmana on tilanne, jossa kunnan mahdollisuus maksaa palveluista on heikko ja myös yhdistysten vapaaehtoisresurssit ovat heikot. Usein toimintaa järjestyy vielä lapsille ja nuorille, joiden vanhemmista löytyy riittävästi aktiiveja, mutta vetäjien löytyminen aikuisten liikuntatoiminnalle onkin maaseudulla vaikeampaa. Toisaalta ei urheiluseurakaan voi ilmaiseksi järjestää säännöllistä toimintaa vaikka kunnat niin toivoisivatkin.

Koska liikunnan puute ja ylipaino on todettu tärkeiksi tekijöiksi aikuisiän diabeteksen taustalla, kansan liikkeelle laittamiseen uhratut varat pienentävät tulevaisuuden hoitokustannuksia.

Harvaan asutulla maaseudulla yhdistysten aktivoiminen uudella liikuntapalkkiojärjestelmällä voisi tuottaa lisää liikuntaa. Ennen kuntien välillä saatettiin kilpailla kansanhihtokilometreistä ja paikkakuntapatriotismi kannusti sopivasti osallistumaan. Yhtenäiskulttuurin aikaan tällainen onnistui, mutta nyt ihmiset voisi saada liikkeelle lähiyhteisön hyväksi tapahtuvalla kannustinjärjestelmällä.

Kylät (myös vanhat kuntakeskukset) ovat uusissa suurissa kunnissa se yksikkö, johon ihmiset herkimmin identifioituvat. Jossakin tämä on totta jo nyt ja muutos on laajalti käynnissä. Yhteisen kylätalon kunnostuksen puolesta on helpompi kehottaa liikkumaan kuin jonkin abstraktin kyläkunnan puolesta. Eli kunta ja valtio sitoutuvat maksamaan kyläyhdistykselle jonkin summan liikuttua kilometriä ja henkilöä kohden.

7.3 KULTTUURITYÖ – PAIKALLISTEN KULTTUURITAPAHTUMIEN SPONSOROINTI

Samalla tavalla kuin liikunta- ja nuorisotyössä, myös kulttuuritarjonnassa kunnat ovat pitkään tehneet yhteistyötä järjestöjen kanssa. Erilaisissa kuntien tavoitteissa hyvinvoinnin edistämiseksi kulttuuri nähdään tärkeänä. Silti kulttuuri on usein ensimmäisten listalla silloin, kun kunta joutuu säästämään menoistaan.

Toisaalta monet kulttuuriyhdistykset tuottavat tapahtumia aktiivisten jäseniensä kautta ja usein pysyvät myös rahoittamaan osan toiminnastaan pienillä sisäänpääsymaksuilla. Tyypillisimmillään itseään kannatteleva kulttuurityö on maaseudun kesäteatteritoiminnassa.

Tällä hetkellä kulttuurin merkitys henkisenä, ennalta ehkäisevänä toimintana tunnustetaan laajalti myös kuntakentässä. Suurta huomiota sai tutkimus, jossa rannikon ruotsinkielisen väestön paremman terveyden ja pidemmän iän lähteeksi todettiin yhteisöllisyys, jossa oma kulttuurintuotanto, kuten kuorossa laulaminen ja näytteleminen ovat hyvinvoinnin olennainen osa. Sen vuoksi pienetkin toiminta-avustukset yhdistyksille ovat tärkeitä.

Kulttuuriharrastuksen ylläpitäminen pienelle vihkiytyneelle joukolle ei ole ongelmallista, mutta kulttuuripalvelujen tuottamisessa muiden katseltavaksi ja kuunneltavaksi on maaseudulla yhteinen iso ongelma: vähän väestöä laajalla alueella. Kulttuurin tarjoaminen monipuolisena kaikille on mahdollista, ja kunnan sponsoroimismahdollisuudet usein vähäiset. Eräänlainen kilpailu kohdeavustuksissa voisi olla paikallaan perusrahoituksen ohella. Kunta voisi kannustaa kylä- tai kulttuuriyhdistystä hankkimaan yksityisiä lahjoittajia antamalla itse avustusta tietyssä suhteessa hankittuihin sponsorituoihin. Tämä voisi koskea esimerkiksi vain kaikille suunnattujen tapahtumien järjestämistä (teatteri, taidenäyttelyt, kuorot, orkesterit).

EHDOTUS 16

Yhteistyömuoto	VPK JA "MAALAISSPOLIISIN" TEHTÄVÄT
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Suomen poliisilaitos on keskittänyt toimintojaan ja ihmisten turvallisuuden tunne maaseudulla on heikentynyt. VPK:ssa voisi toimia hälytys- ja tarkistuskierros -korvauksella esimerkiksi starttipalkalla (vrt. työllisyys) työskenteleviä nuoria. Esimerkiksi myrskytuhojen tms. tapahtuman jälkeen maalaispoliisi kiertäisi yksin asuvien vanhusten kodeissa tarkistamassa tilanteen.
Kunnan rooli	Sama kuin VPK:n suhteen tällä hetkellä.
Valtion rooli	Määritellä maalaispoliisin toimintavaltuudet.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	VPK:n maalaispoliisiin kuuluvat voivat toimia myös yhteyshenkilöinä omassa kylässään. Starttipalkkalaisen toimiessa maalaispoliisina kylä voi työllistää häntä myös yhdistyksen tehtävillä ja kylänvanhin tms. toimisi esimiehenä.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Myös yritys voi työllistää maalaispoliisina toimivaa starttipalkkalaista ja siten edesauttaa järjestelmän toimivuutta.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Lisää varsinkin iäkkäiden maaseudun asukkaiden turvallisuuden tunnetta ja helpottaa esimerkiksi vanhuksilla asumista pidempään kotona.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Uusi rahoituserä, mutta yhdistettynä starttipalkan käyttöönottoon ei merkittävästi lisäisi kustannuksia.
Muuta	Vaikka yksityisiä vartiointiliikkeitä onkin olemassa, ei niiden intressissä ole tehdä puoliksi humaania aputyötä pienellä korvauksella.

EHDOTUS 17

Yhteistyömuoto	LIIKUNTAPALKKIO - LIIKKUMALLA KYLÄT KUNTOON
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Kuntien heikot resurssit tarjota liikuntapalveluja kylille sekä urheiluseurojen vähäinen toiminta harvaan asutulla maaseudulla. Ylipainon ja diabeteksen kansanterveydellinen uhka. Kyläyhdistyksen organisoimasta liikunnasta maksetaan kuntien ja valtion yhteisenä ponnistuksena jokin summa kilometriä / henkilö tai hyötyliikuntatunneista jokin summa yhdistykselle kylän ja liikuntapaikkojen kehittämiseen.
Kunnan rooli	Osallistua omalta osaltaan kampanjaan.
Valtion rooli	Turvaa perusrahoituksen kylien liikuntakampanjoille esim. veikkausvaroista.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Kyläyhdistys tai muu kylällä toimiva yhdistys organisoii ja järjestää kyläläisille mahdollisuuksia osallistua kampanjaan ja raportoi liikunnasta.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Perinteinen sponsorointi yms.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Osallistua liikuntaan ja tukea omaa kylää.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Siellä missä ei löydy yhteishenkeä tai asiaa organisoivaa tahoa, kampanjan toteutuminen on hyvin epävarmaa. Ansaitun euromäärän / km määrittely voi olla vaikeaa. Myös täysin uusi menoerä tuottaa ongelmia.
Muuta	Aikoinaan kansalaiset liikkuvat yhtenäiskulttuurin Suomessa maaotteluhengessä satojatuhansia kilometrejä hiihtäen ja kävellen. Nyt voisi oma kyläyhteisö olla riittävä motivaation lähde!?

EHDOTUS 18

Yhteistyömuoto	SPONSOROINTIMALLI MAASEUDUN PAIKALLISTEN KULTTUURITA-PAHTUMIEN TUOTTAMISEEN
Mihin ongelmaan vastaus / toiminnan kuvaus	Erilaisten kulttuuritilaisuuksien vaikeaan arvottamiseen. Kunnan kulttuurimäärärahojen vaikuttavuuden kasvattamiseen. Kunta tukee alueellaan olevaa, yleisölle suunnattua kulttuuria suhteessa yhdistyksen hankkimaan muuhun rahoitukseen. Pidettävä erillään yhdistysten nk. perusrahoituksesta.
Kunnan rooli	Jakaa rahaa ja laatia pelinsäännöt.
Valtion rooli	Turvata kulttuurin edistämiseen tarkoitettujen varojen jatkuvuus.
Järjestön / yhdistyksen / paikallisyhteisön rooli	Hankkia omiin projekteihinsa muuta rahoitusta, jota vastaan kunta antaa tietyssä suhteessa kunnan projektikohtaista tukea.
Yrityksen rooli / yrittäjyyden mahdollisuudet	Yritysten on helpompi lähteä sponsoroimaan yhdistyksiä, kun myös julkista rahaa on tarjolla.
Asukkaan / asiakkaan rooli	Osallistujan ja mahdollisesti sponsorin rooli.
Rajoituksia / esteitä toteuttamisessa	Raha ja epäilevä suhtautuminen sponsorointiin.
Muuta	Myös yksityiset lahjoittajat - esimerkiksi kesäasukkaat - voivat olla kulttuurin mesenaatteja kunnissa.

paikallise
määrämisoikeus
saaminen: paikallistaloude
vahvistaminen tarkoittaa
kylän (tai entisen kuntakes-
kuksen) ja sen organisoidun
toimintayksikön (yhdistys,
osuuskunta, yhtiö) omaeh-
toisen toiminnan, vertaistuen
ja palvelujen järjestämisen
toimista sekä siihen työ

2 Vapaus kilpailusta
Maaseudun oloissa kil-
pailu on näennäistä ainakin palvelu-
tuotantajan näkökulmasta. Inhimillinen
voimavarojen jakautuminen, palvelun laatu ja jatkuvuus
asettaa erusijalle. Kuntien tulee
kehittää pitkäjänteiseen kumppanuuteen
paikallisten toimijoiden
yhdistysten

paikallise
määrämisoikeus
saaminen: paikallistaloude
vahvistaminen tarkoittaa
kylän (tai entisen kuntakes-
kuksen) ja sen organisoidun
toimintayksikön (yhdistys,
osuuskunta, yhtiö) omaeh-
toisen toiminnan, vertaistuen
ja palvelujen järjestämisen
toimista sekä siihen työ

**Vapaus organisaatio-
muoto**
Myös maaseudulla toimiville yhdi-
styksille pitää turvata mahdollisuus
tuottaa palveluita. Yhdistykset py-
yvät usein tarjoamaan toisiaan tuk-
keita palveluja, vapaaehtoisista vertaistru-
kista, mihin yritykset
osallistuvat.

Vapaus työhön
Varsinkin työllisyyskysymyksissä
eli uusien pitkäaikaistyöttömien
syntyn ja nuorison syrjäytymisen
ehkäisyssä pitää luoda pitkäkestoisia
yksilön vapauteen ja vastuuseen
perustuvia uusia toimintamalleja
ilman turhaa etukäteisvalvontaa
byrokratiaa. Työhön pakottamien
omien työurien luomista
sopivassa